

Terrorisme

Martin Scharenborg

tweede druk

Heruitgave van de Geschiedenis van het WvSr, geschreven door mr. H.J. Schmidt:

1. Geschiedenis van het WvSr (1881-1886), ISBN 9789463426718
2. Geschiedenis van het WvSr (1881-1886), ISBN 9789463426749
3. Geschiedenis van het WvSr (1881-1886), ISBN 9789463426756
4. Geschiedenis van het WvSr (1881-1886), ISBN 9789463426763
5. Geschiedenis van het WvSr (1886-1901), ISBN 9789463426770

Serie geschiedenis van het strafrecht:

1. Geschiedenis van het WvSr (1886-2017), ISBN 9789462546677
2. Geschiedenis van het WvSr (1886-2017), ISBN 9789462546684
3. Geschiedenis van het WvSr (1886-2017), ISBN 9789462546691

Serie fraude en integriteit:

- Onderzoeken van fraude (ISBN 9789463185141)
- Voorkomen van fraude (ISBN 9789463185172)
- Fraude door ambtenaren (ISBN 9789463185271)
- Fraude door werknemers (ISBN 9789463185240)
- Fraude en accountant (ISBN 9789463185325)
- Uitkeringsfraude (ISBN 9789463185011)
- Faillissementsfraude (ISBN 9789463185073)
- Fraude in het strafrecht (ISBN 9789463185301)

Serie tuchtrecht:

- Tuchtrecht voor accountants (ISBN 9789463185905)
- Tuchtrecht voor advocaten (ISBN 9789463185943)
- Tuchtrecht voor gerechtsdeurwaarders (ISBN 9789463185929)
- Tuchtrecht voor notarissen (ISBN 9789463185882)

Serie strafrecht:

- Witwassen (ISBN 9789463428859)
- Afpakken & ontnemen (ISBN 9789463427043)
- Cybercrime (ISBN 9789463426923)
- Verkeersmisdrijven (ISBN 9789462546707)
- Bewijs in het strafrecht (ISBN 9789463425193)
- Vermogensmisdrijven (ISBN 9789463425827)
- Terrorisme (ISBN 9789463987240)
- Materieel strafrecht (ISBN 9789463987349)

Copyright

Dit geldt alleen voor de door mij geschreven boeken, de serie geschreven door mr. Schmidt is vrij van auteursrechten.

M. Scharenborg

ISBN: 9789463426923

© 2020 M. Scharenborg

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, geluidsband, elektronisch of op welke wijze dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de auteur.

Voorwoord

Dit boek gaat over de juridische aspecten van terrorisme. Om de strafwetgeving inzake terrorisme goed te begrijpen is het van belang om terrorisme te begrijpen. Daarom is niet alleen terrorisme als fenomeen beschreven maar zijn ook 'alle' terroristische aanslagen in Nederland beschreven. De lijst is niet uitputtend, hoewel daartoe wel is gestreefd. De onvolledigheid van de lijst wordt veroorzaakt doordat niet alle organisaties die terreur nastreven dat ook als zodanig duiden. Een brandbom kan een terroristische aanslag zijn, maar ook wraak of verzekeringsfraude. Daarnaast moet onderscheid gemaakt worden tussen extreem activisme en terrorisme. Daarom wordt uitgebreid ingegaan op wat terrorisme nu eigenlijk omvat.

In tegenstelling tot andere delen in deze serie is veel gebruik gemaakt van rechtspraak in eerste aanleg. Deels komt dit omdat niet iedere terrorist de Nederlandse rechtstaat erkend en daarom niet in appel gaat. Deels komt het omdat veel (*Jihadistische*) aanslagen recent van datum zijn en rechtsprocedures nog lopen. Dit betekent dat de lezer er zich goed aan doet zich dit te realiseren. Sommige uitspraken zijn nog niet onherroepelijk.

De opzet van het boek is een praktische. Verschillende onderwerpen worden uitgewerkt, onderbouwt met vele voorbeelden, jurisprudentie en wet- en regelgeving. In dit boek is gebruik gemaakt van eigen werk, zoals de Geschiedenis van het wetboek van strafrecht en Bewijs in het strafrecht.

Een inhoudelijke opmerking dien ik te maken over de wijze van citeren in dit boek. In sommige gevallen zijn citaten letterlijk opgenomen maar in de meeste gevallen zijn teksten geparafraseerd of anderszins aangepast (veelal verkort). Aangezien zo veel bronnen zijn geraadpleegd, werd de taalstijl te verschillend om de citaten in volle omvang letterlijk weer te geven. Dit betekent dat de lezer er goed aan kan doen om de oorspronkelijke uitspraken of teksten te raadplegen, zoals opgenomen in de voetnoten. Het gaat hier voor het overgrote deel om bronnen afkomstig van www.wetten.nl of www.rechtspraak.nl.

In de tweede druk is de taal aangepast, nieuwe jurisprudentie opgenomen en wetgeving aangevuld.

Martin Scharenborg, 2021

Inhoudsopgave

1. Algemeen.....	11
1.1 Definitie.....	11
1.1.1 Geschiedenis van terreur.....	11
1.1.2 Definities.....	15
1.1.3 Moord versus terrorisme.....	17
1.1.4 Vrijheidsstrijder versus terrorist.....	21
1.1.5 Activisme versus terrorisme.....	33
1.1.6 Zware misdaad versus terrorisme.....	35
1.2 Vormen van terrorisme.....	37
1.2.1 Inleiding.....	37
1.2.2 Anarchistisch terrorisme.....	37
1.2.3 Extreemlinks terrorisme.....	39
1.2.4 Activistisch terrorisme.....	39
1.2.5 Extreemrechts terrorisme.....	40
1.2.6 Separatistisch terrorisme.....	41
1.2.7 Nationalistisch terrorisme.....	41
1.2.8 Religieus terrorisme.....	41
1.2.9 Solistisch terrorisme.....	42
1.2.10 Staatsterrorisme.....	43
1.3 Impact van terrorisme.....	45
1.4 De vier golven van terrorisme.....	47
2. Terreurdaden.....	51
2.1 Algemeen.....	51
2.2 Vliegtuigkapingen.....	52
2.3 Eendagsvliegen.....	55
2.3.1 Inleiding.....	55
2.3.2 Terroristische eendagsvliegen.....	56
2.3.3 Activistische eendagsvliegen.....	57
2.4 Molukse beweging (1966-1978).....	59
2.4.1 Achtergrond.....	59
2.4.2 Brandstichting Indonesische ambassade (1966).....	60
2.4.3 Gijzeling Indonesische ambassadeur (1970).....	60
2.4.4 Brandstichting Indonesische luchtvaartmaatschappij (1974).....	61
2.4.5 Poging gijzeling Indonesische consul-generaal (1974).....	61
2.4.6 Vernieling Vredespaleis (1974).....	61
2.4.7 Poging gijzeling koningin Juliana (1975).....	62
2.4.8 Treinkaping Wijster (1975).....	62
2.4.9 Bezetting Indonesisch consulaat (1975).....	64
2.4.10 Treinkaping De Punt (1977).....	64
2.4.11 Gijzeling lagere school Bovensmilde (1977).....	64
2.4.12 Gijzeling provinciehuis Assen (1978).....	65
2.4.13 De balans.....	65
2.5 Volksfront voor de bevrijding van Palestina (1970-1972 en 1986).....	66

2.5.1	Achtergrond.....	66
2.5.2	Aanslag Europoort (1970).....	66
2.5.3	Aanslag op gaslocaties (1972).....	67
2.5.4	Aanslag kantoor El Al (1986).....	69
2.6	Rode jeugd/Rode Hulp (1970-1976).....	69
2.6.1	Achtergrond.....	69
2.6.2	De aanslagen.....	70
2.6.3	De Adengroep.....	71
2.6.4	Mislukte vliegtuigkaping.....	73
2.7	Poging tot treinkaping (1973).....	74
2.8	Japanse rode leger (1974).....	75
2.8.1	Achtergrond.....	75
2.8.2	Gijzeling Shell-station Singapore (1974).....	75
2.8.3	Gijzeling personeel Franse ambassade (1974).....	76
2.9	Mislukte bomaanslag metrostation Bijlmermeer (1975).....	77
2.10	Grijze wolven (1976 - heden).....	78
2.10.1	Achtergrond.....	78
2.10.2	Aanslagen.....	78
2.11	RAF (1977-1978).....	79
2.11.1	Achtergrond.....	79
2.11.2	Neerschieten agent (1977).....	80
2.11.3	Vermoorden agent (1977).....	81
2.11.4	Moord twee douanebeambten (1978).....	82
2.12	Armeense terreur (1979-1982).....	82
2.13	IRA (1978-1990 en 2010).....	83
2.13.1	Achtergrond.....	83
2.13.2	Onderduikadres en wapenarsenaal (1978).....	83
2.13.3	Moordaanslag Britse ambassadeur (1979).....	84
2.13.4	Twee moordaanslagen op Britse militairen (1988).....	84
2.13.5	Moordaanslag toeristen (1990).....	84
2.13.6	Explosieven (2010).....	85
2.14	Militant Autonomen Front (1982-1983).....	85
2.15	Rood Revolutionair Front (1985-1986).....	86
2.16	RaRa (1984-1993).....	88
2.16.1	Achtergrond.....	88
2.16.2	Branden en vernielingen (1985-1989).....	88
2.16.3	Aanslagen op de overheid (1990-1993).....	90
2.16.4	RaRa, wie deed het?.....	91
2.17	ETA (1989-1990).....	92
2.17.1	Achtergrond.....	92
2.17.2	De bomaanslagen.....	93
2.18	Moordaanslag Pim Forteyn (2002).....	94
2.19	Hofstadgroep (2003-2005).....	96
2.19.1	Achtergrond.....	96
2.19.2	Vorbereiden bomaanslag (2003).....	96
2.19.3	Vorbereiden aanslag (2004).....	97

2.19.4	Moordaanslag Theo Van Gogh (2004).....	98
2.19.5	Inval woning, gooien granaat (2004).....	99
2.19.6	Voorhanden hebben machinepistool (2005).....	99
2.19.7	Voorbereiden aanslag AIDV/politici (2005).....	100
2.20	Aanslag op Koninginnedag (2009).....	101
2.21	(Islamitische) terreur (2015-heden).....	101
2.21.1	Inleiding.....	101
2.21.2	Marokkaanse terreurcel in Amsterdam (2015).....	102
2.21.3	Aanslag moskee te Enschede (2016).....	102
2.21.4	Opslagplaats munitie (2016).....	103
2.21.5	Voorbereiden aanslag (2017).....	103
2.21.6	Aanslag Amsterdam CS (2018).....	104
2.21.7	Aanslag in de Utrechtse tram (2018).....	104
2.21.8	Voorbereiden aanslag op Wilders (2018).....	105
2.21.9	Voorbereiden aanslag I (2018).....	105
2.21.10	Voorbereiden aanslag II (2018).....	105
2.21.11	Voorbereiden aanslag III (2018).....	106
2.21.12	Aanslag Wilders (2019).....	106
3.	Terrorisiebepalingen.....	109
3.1	Algemeen.....	109
3.1.1	Strafbare gedragingen.....	109
3.1.2	Verdragen en wetten.....	109
3.1.3	Aangifteplicht terrorisme (artikel 136 Sr).....	113
3.2	Samenspanning.....	117
3.2.1	Algemeen.....	117
3.2.2	Wetgeving.....	122
3.2.3	Bestanddelen artikel 80 Sr.....	123
3.2.4	Bestanddelen artikel 96 lid 1 e.a. Sr.....	127
3.3	Voorbereiding.....	128
3.3.1	Algemeen.....	128
3.3.2	Wetgeving.....	133
3.3.3	Bestanddelen artikel 46 Sr.....	134
3.3.4	Bestanddelen artikel 96 lid 2 Sr.....	143
3.4	Poging.....	146
3.4.1	Algemeen.....	146
3.4.2	Mislukte uitlokking.....	147
3.4.3	Wetgeving.....	150
3.4.4	Bestanddelen.....	151
3.5	Terroristisch misdrijf.....	152
3.5.1	Algemeen.....	152
3.5.2	Wetgeving.....	155
3.5.3	Bestanddelen artikel 83a Sr.....	155
3.6	Terrorismemisdrijven (groep 1).....	160
3.6.1	Inleiding.....	160
3.6.2	Terreur en de Staten-Generaal (artikel 121 Sr).....	161
3.6.3	Terroristische brandstichting (artikel 157, onderdeel 3° Sr).....	164
3.6.4	Terreuraanslag op publiek gebouw (artikel 170 Sr).....	171
3.6.5	Terroristische moord (artikel 289 Sr).....	177

3.7	Terrorismemisdrijven (groep 2).....	185
3.7.1	Inleiding.....	185
3.7.2	Terroristische gevaarzettingsdelict (artikelen 176a/b Sr).....	186
3.7.3	Terroristische vliegtuigkaping (artikel 415a/b Sr).....	186
3.8	Terrorismemisdrijven (groep 3).....	189
3.8.1	Inleiding.....	189
3.8.2	Terroristische organisatie (artikel 140a Sr).....	190
3.8.3	Terroristische bedreiging (artikel 285 lid 3 Sr).....	204
3.8.4	Terroristische wapendelicten.....	211
3.9	Het voorbereiden/vergemakkelijken terroristische misdrijven.....	212
3.9.1	Artikel 83b Sr.....	212
3.9.2	Opruiing en verspreiding ervan (artikel 131 en 132 Sr).....	214
3.9.3	Training terrorisme (artikel 134a, vierde lid, Sr).....	235
3.9.4	Verwerven vreemde krijgsdienst (artikel 205, derde lid Sr).....	248
3.9.5	Financieren van terrorisme (artikel 421 Sr).....	256
3.10	Aan terrorisme gelieerde misdrijven.....	277
3.10.1	Inleiding.....	277
3.10.2	Vals alarm (artikel 142 Sr).....	278
3.10.3	Valse bommelding (artikel 142a Sr).....	281
3.10.4	Verbergen/helpen terroristen (artikel 189 Sr).....	286
3.10.5	Sanctiewet.....	289
4.	Terrorismebevoegdheden.....	293
4.1	Inleiding.....	293
4.2	Het verkennend onderzoek.....	294
4.2.1	Algemeen.....	294
4.2.2	Wetgeving.....	296
4.2.3	Bestanddelen artikel 126gg Sv.....	297
4.2.4	Bestanddelen artikel 126hh Sv.....	298
4.2.5	Bestanddelen artikel 126ii Sv.....	299
4.3	Het opsporingsonderzoek.....	299
4.4	Verdenking.....	303
4.4.1	Algemeen.....	303
4.4.2	Terrorisme.....	304
4.5	Contraterrorisme.....	313
4.5.1	Algemeen.....	313
4.5.2	Het ambtsbericht als opsporingsinformatie.....	316
4.5.3	Het ambtsbericht als bewijs.....	318
4.6	Voorlopige hechtenis.....	320
4.7	Geheimhouding van processtukken.....	321
4.8	Bijzondere opsporingsbevoegdheden (BOB).....	325
4.8.1	Achtergrond.....	325
4.8.2	BOB-bevoegdheden.....	327

Toelichting Serie fraude en integriteit.....	345
Toelichting Serie tuchtrecht.....	349
Toelichting Serie Geschiedenis van het Wetboek van Strafrecht.....	351
Toelichting Serie strafrecht.....	353

Hoofdstuk 1 Algemeen

1.1 Definitie

1.1.1 *Geschiedenis van terreur*

Terrorisme is zo oud als de weg naar Rome. Letterlijk. Reeds in de eerste eeuw na Christus vonden terroristische aanslagen plaats, zij het zonder de duiding terrorisme.

Het waren de Zeloten¹ die een leidende rol hadden in de Eerste Joods-Romeinse Oorlog (66-73 nChr). De Zeloten vochten tegen de Romeinse overheerser. Hiertoe pleegden zij aanslagen op Romeinen en Grieken. Binnen de Zeloten was een splintergroepering actief, de *Sicarii* (*violent men or dagger men*). Zij noemden zichzelf naar de smalle steekwapens die zij in hun gewaden verborgen. De *Sicarii* staken zowel Romeinen als Joodse collaborateurs dood. De *Sicarii* worden aangemerkt als het eerste georganiseerde moordcommando.

Heden ten dage bestaat de term *Sicarii* nog steeds. De Spaanse term *sicario* is hiervan afgeleid en wordt gebruikt om huurmoordenaars aan te duiden die werken voor Zuid-Amerikaanse drugskartels.² In de populaire cultuur komt dit bijvoorbeeld tot uiting in de film *Sicario*.

Als de *Sicarii* als eerste terreurcommando kunnen worden aangemerkt, kunnen de kruistochten als de eerste massale terreurdaden worden aangemerkt. Tenminste als dit als staats- of religieus terreur wordt aangemerkt en niet als vrijheidsstrijd. Het onderscheid zal nog aan de orde komen.

Gesteld zou kunnen worden dat de kruistochten een vorm van staatsterreur waren. De kerk is een organisatie maar ook een staat, het Vaticaan. Het bezat wereldlijke macht buiten die staat, zeker in de Middeleeuwen (denk aan de massale moordpartijen gedurende de inquisities).³

Het was paus Urbanus II die in 1095 opriep tot de Eerste Kruistocht. Jeruzalem was toen al 400 jaren in handen van de Moslims. De paus riep op tot een Heilige oorlog, de eerste van negen kruistochten naar het Heilige land om Jeruzalem te ontzetten van de Moslims. Uiteindelijk duurde het 200 jaren. Er zijn vele wreedheden begaan. Zo zou Richard I (ook bekend als Richard

¹ "In de Staten-Vertaling worden ze Kananeeërs genoemd, maar de moderne vertalingen hebben 'Zeloten' (...) De Zeloten vormden een felle Joodse verzetsbeweging van nationalisten. Deze groep weigerde de Romeinen belasting te betalen en zij waren bereid zowel Romeinen als Joodse collaborateurs te doden. De grootste ergernis van de Joden was dat zij in de tempel offers voor de keizer moesten brengen."; <http://www.bijbelseplaatsen.nl/plaatsen/Z/Zeloten%20/%20Jeruzalem/830/>

² <en.wikipedia.org/wiki/Zelots>; <en.wikipedia.org/wiki/Sicarii>

³ Dit begrip is een afkorting van *Inquisitio haereticae pravitatis* (zijnde het onderzoek naar het verderf van de ketterij). Dit betrof een rechtbank van de Katholieke Kerk, belast met de opsporing van, het onderzoek naar en het opleggen van straffen aan kettters; <nl.wikipedia.org/wiki/Inquisitie>

Leeuwenhart)⁴ in de stad Akko in de derde kruistocht 2.700 Moslims hebben onthoofd. Dit alles onder de belofte van de Paus dat de strijders van “hun zonden vergeven zouden worden omdat ze een gerechtvaardigde strijd tegen de ongelovigen voerden.”⁵

Herkenbaar? Dit is wat thans menig *Jihadist* nastreeft bij diens *Jihad* (Heilige oorlog) tegen het Westen. De geschiedenis herhaalt zich.

Niet verrassend ontstond in de periode van de kruistochten, de elfde eeuw, een nieuw moordcommando, de Assassijnen. Dit was een Ismaëlitische sekte onder leiding van sjeik Hassan-i Sabbah.

Sjeik Hassan-i Sabbah was een “Perzische sjiïet die in 1078 te Caïro aanhanger en propagandist werd van het bewind der Fatimiden. Hij zou zijn volgelingen *hasjiesj* toedienen om ze een blik in het paradijselijke hierna maals te gunnen en ze aldus te motiveren tot de deelname aan oorlogen en het plegen van aanslagen. Assassijn wordt wel verondersteld een verbastering te zijn van *hashshashin*, dat betekent: zij die zich met *hasjiesj* bedwelmen. Oorspronkelijk gebruikten hun tegenstanders dit woord om de leden van deze sekte te beledigen. De Engelse en Franse woorden *assassin* en *assassinat*, die respectievelijk (sluip)moordenaar en (sluip)moord betekenen, zijn (al in de middeleeuwen) ontleend aan de naam der Assassijnen.” Het betrof een “subversieve, terroristische beweging. De Assassijnen verzetten zich niet alleen met geweld en verraad tegen de kruisvaarders in Palestina maar ook tegen vele Islamitische heersers.”⁶ Net zoals de Sicarii zich richtten op (collaborerende) Joden.

Terreur is dus duizenden jaren oud. Het voert te ver om de vele terreurdaden nader toe te lichten, maar er wordt wel stilgestaan bij een opvallende terreurdaad na de middeleeuwen, die van Guy Fawkes. Dit omdat zijn rol thans geromantiseerd wordt. Van terrorist naar verzetsheld.

Guy Fawkes werd in 1606 voor de rechter gebracht wegens poging tot moord op de Engelse protestantse koning Jacobus I. Fawkes was een Engelse militair die diende tijdens de Tachtigjarige Oorlog onder de Spanjaarden en in Vlaanderen vocht tegen de Nederlanders. Hij was bekend met buskruit. Engelse katholieken, onder leiding van Robert Catesby, huurden Fawkes in vanwege zijn militaire ervaring. Fawkes werd op 5 november 1605 betrapt in een kelder onder het Hogerhuis (het bekende *Westminster*). Hij had lonten, lucifers en buskruit bij zich om het Hogerhuis op te blazen en daarmee ook de koning te doden. Fawkes werd ontdekt omdat een van de complotdeelnemers een katholieke *Lord* had gewaarschuwd de volgende dag niet naar het parlement te komen. De *Lord* vermoedde dat er iets niet klopte en waarschuwde

⁴ Koning Leeuwenhart liet bij zijn vertrek Jan zonder land achter, de usurpator waartegen de fictieve legende Robin Hood gevochten zou hebben.

⁵ historianet.nl/maatschappij/godsdiensgeschiedenis/kruistochten-9-keer-heilige-oorlog

⁶ nl.wikipedia.org/wiki/Assassijnen

de spionnenmeester van de koning. De rest is geschiedenis. Deze actie wordt het Buskruitverraad of *the gunpowder plot* genoemd.

De Engelsen zouden de Engelsen niet zijn als dit niet nog jaarlijks werd gevierd door het afsteken van buskruit (vuurwerk) en het ritueel verbranden van een strooien Guy Fawkes pop. Dit is niet omdat Fawkes als held gezien wordt maar omdat de democratie in gevaar kwam. Want het doel van de katholieken was het opblazen van koning, regering en parlement en deze te vervangen door katholieken. Een staatsgreep dus. Waarom? De Reformatie. Zoals altijd is geloof en terrorisme niet ver van elkaar verwijderd. De katholieken werden onder koningin Elisabeth hard aangepakt. Hetgeen weer een reactie was op de vorige koningin die protestanten vervolgde (en daarom *Bloody Mary* werd genoemd).

Net als de *Sicarii* inspireerde het verhaal van Fawkes ook de populaire cultuur. Zo is het verhaal opgenomen in het boek en de film '*V for Vendetta*'. In de film wordt gestreden tegen een autoritair fascistisch regime. Eerst door één, later door velen. Allen het masker van Guy Fawkes dragend. Dit masker is overgenomen door de hackersgroep *Anonymous*, en de *Occupy*-beweging.⁷ Dit is bijzonder omdat Fawkes een staatsgreep wilde plegen door de regerende klasse uit te moorden en een eigen regime ervoor in de plaats te stellen. Dat is geen held maar een coupleger (en massamoordenaar). Toch is hij een held aan het worden.

Nu zijn voorgaande voorbeelden te duiden als daden van terrorisme maar die term bestond toen nog niet. Niet omdat het Latijnse woord *terror* (paniek) niet zou bestaan, dat bestond natuurlijk allang. Maar het verband tussen dit type handelen en het woord was nog niet gelegd. Het woord terrorisme kreeg pas in de Franse revolutie een nadere duiding, zij het nog niet de duiding die wij heden ten dage eraan geven.⁸

Het Latijnse *terror* werd in Frankrijk vertaald als *La Terreur* (Schrikbewind) en daarmee worden twee periodes in de Franse Revolutie bedoeld.⁹

De eerste periode leidde tot de afzetting van de koning op 10 augustus 1792 en tot het uitroepen van Franse Republiek op 21 september 1792.

De tweede periode betreft de eliminatie van de Girondijnse afgevaardigden op 2 juni 1793 en de arrestatie van de beruchte en gevreesde Robespierre op 27 juli 1794, zijnde de voorman van het Schrikbewind. Deze periode wordt de Rode Terreur genoemd. De Jacobijnen, de aanhangers van het bewind van de Robespierre werden 'terroristen' genoemd. Meer dan 50.000 slachtoffers zouden het leven laten tijdens de Terreur.

⁷ isgeschiedenis.nl/nieuws/het-proces-tegen-guy-fawkes

⁸ [nl.wikipedia.org/wiki/Terreur_\(Franse_Revolutie\)](http://nl.wikipedia.org/wiki/Terreur_(Franse_Revolutie))

⁹ Definitie van J. TULARD - J-F. FAYARD - A. FIERRO, *Histoire et dictionnaire de la Révolution française, 1789-1799*, Parijs, 1987, p. 1113; zie ook P. GUENIFFEY, *La politique de la Terreur*, Parijs, 2000, p. 13: de Terreur wordt gekarakteriseerd door het « *emploi de la contraintes et de la violence à des fins politiques et dans le silence des lois* »; In verband met deze indeling zie: A. SOBLOUL, *La Révolution française*, Parijs, 1981, p. 253, F. FURET - D. RICHEL, *La Révolution française*, Parijs, 1999, p. 158 en J. TULARD - J-F. FAYARD - A. FIERRO, *Histoire et dictionnaire de la Révolution française, 1789-1799*, Parijs, 1987, p. 1113.

In reactie op de Rode Terreur vond in 1795 de Witte Terreur plaats. Royalisten voerden een coupoging uit welke werd verijdeld door generaal Napoleon Bonaparte.¹⁰ Dezelfde Napoleon die niet veel later zijn successen behaalde en tot keizer werd gekroond. Ironisch genoeg leidde het verdedigen van de revolutie en het bestrijden van het oude koninkrijk tot het ontstaan van een nieuw keizerrijk.

Is de Franse duiding van de terrorist Robespierre onze hedendaags begrip van terrorist? Alleen als het handelen als staatsterreur geduid zou worden. In die optiek is Robespierre een terrorist. Want in de Franse tijd werd de term 'terrorist' gebruikt om iemands politieke overtuigingen te duiden en niet om hem om zijn persoonlijke daden te veroordelen.¹¹

Als gezocht wordt naar de herkomst van het hedendaagse woord terrorisme dient gekeken te worden naar de aanloop naar de Russische Revolutie in de negentiende eeuw. Om het tsarisme omver te werpen maakten sommige Russische revolutionairen gebruik van terrorisme om angst te zaaien onder de bevolking.

Het was Sergej Netchajev die in 1869 de revolutionaire en terroristische organisatie *Narodnaya Rasprava* (wraak van het volk) oprichtte. Om zijn revolutionaire doelen te behalen maakte hij gebruik van geweld, intimidatie, fraude, afpersing en moord. Hij werd 's werelds eerste zelfverklaarde terrorist. Aanvankelijk was tegen deze gewelddadige aanpak veel verzet in de revolutionaire gemeenschap. Maar doordat de tsaar niet luisterde naar het volk werd steeds meer door Russische revolutionaire organisaties naar het *netchajevisme* gegrepen als middel om aandacht te krijgen.¹²

Het beleid van tsaar Nicolaas II was zo meedogenloos dat hij de 'Bloedige Nicolaas' werd genoemd. Dit had hij te danken aan Bloedige Zondag, de antisemitische pogroms, de executies van politieke tegenstanders en de uitoefening van militaire campagnes op ongekende schaal.¹³

Bloedige Zondag was de aanleiding voor de start van de Revolutie van 1905. Op 9 januari 1905 wilden ongewapende demonstranten een petitie aanbieden aan de tsaar. De soldaten voelden zich bedreigd en begonnen met hun zwaarden en geweren mensen te doden. Officiële bronnen vermelden 130 gedode demonstranten; buitenlandse journalisten melden 4.600 doden.¹⁴

Behalve dat de revolutionairen terroristen genoemd kunnen worden, kan dat ook van de staat gesteld worden. Het vermoorden van 4.600 demonstranten kan niet anders dan als staatsterreur geduid worden. Net zoals het handelen van Robespierre staatsterreur is. Degelijke terreurbewind zal heden ten dage geduid worden als schrikbewind of staatsterreur en is strafbaar als genocide of misdaden tegen de mensheid (zoals folteren).

¹⁰ Encarta-encyclopedie Winkler Prins (1993–2002) s.v. "Franse Revolutie. §1.3 Het Directoire".

¹¹ isgiedenis.nl/nieuws/de-geschiedenis-van-het-woord-terrorist

¹² P. Pomper, 'Russian Revolutionary Terrorism' in M. Crenshaw (red.), *Terrorism in Context* (Pennsylvania 2007) 63 - 101.

¹³ nl.wikipedia.org/wiki/Nicolaas_II_van_Rusland

¹⁴ [nl.wikipedia.org/wiki/Bloedige_Zondag_\(1905\)](http://nl.wikipedia.org/wiki/Bloedige_Zondag_(1905))

1.1.2 Definities

Terrorisme is afgeleid van het Latijnse woord *terror*, hetgeen paniek betekent. Terrorisme kan geduid worden als het "gedwee maken of demoraliseren van een regering of bevolking door daden van terreur."¹⁵

Dit is later ingekleurd als "het plegen van gewelddaden (individuele of collectieve aanslagen, gijzelingen, verwoestingen) ter demoralisering van de bevolking om een politiek doel te bereiken."¹⁶

Maar de taalkundige omschrijving kleurt slechts het begrip. Het is onvoldoende specifiek. Goddeeris geeft in de bundel Koningsmoorden (2000) aan dat er minstens 109 definities van terrorisme bestaan.¹⁷

Is een eenduidige definitie van belang? Ja. Het ontbreken in internationaal verband van een eenduidige definitie is een van de redenen dat de Verenigde Naties tot heden niet in staat is gebleken om één allesomvattend Anti-Terrorismeverdrag af te sluiten.¹⁸ Het resultaat is een versnippering van terrorismeverdragen.

Een duidelijke definitie heeft ook een ander belang. "Een dergelijke definitie is te meer van belang, omdat daarmee helder afgebakend kan worden met welk doel beleidsmaatregelen worden getroffen en welke daden en welke daders uiteindelijk het stempel 'terroristisch' krijgen en welke niet. Dit is bovendien noodzakelijk vanwege de uit een dergelijke etikettering voortvloeiende implicaties in de sfeer van bijvoorbeeld discussies over het beleid inzake bevroezingslijsten, uitsluitingsgronden voor verzekeringen, signaleringen, opname in de CT-Infobox en proportionele inzet van inlichtingenmiddelen", aldus onze nationaal terrorismecoördinator (NCTb).¹⁹

Volkenrechtelijke organisaties hanteren verschillende definities.

De Veiligheidsraad van de Verenigde Naties heeft in Resolutie 1566 terrorisme omschreven als: "*criminal acts, including against civilians, committed with the intent to cause death or serious bodily injury, or taking of hostages, with the purpose to provoke a state of terror in the general public or in a group of persons or particular persons, intimidate a population or compel a government or an international organization to do or to abstain from doing any act.*"

De Europese Unie duidt terrorisme in het EU-kaderbesluit inzake terrorismebestrijding van 13 juni 2002 als een aantal nader omschreven ernstige, strafbare gedragingen "die opzettelijk worden begaan; en een land of een internationale organisatie ernstig kunnen schaden; en die worden gepleegd met het oogmerk de bevolking te intimideren en de politieke, economische en

¹⁵ Verklarend handwoordenboek der Nederlandse taal (1956), 24^e druk.

¹⁶ Woordenboek Van Dale XIV (2005)

¹⁷ historiek.net/herkomst-terrorist-terrorisme-geschiedenis/77678/

¹⁸ Tweede Kamer, vergaderjaar 2008-2009, Kamerbrief inzake verzoek voortgang totstandkoming alomvattend verdrag tegen internationaal terrorisme, kamerstuk 26 150 nr. 78.

¹⁹ Elfde voortgangsrapportage terrorismebestrijding van het NCTb aan de voorzitter van de Tweede Kamer, 15 december 2009

sociale structuren van het land op ernstige wijze te veranderen of te vernietigen."

Nederland heeft voorgaande vertaald in wetgeving, zij het dat een definitie van terrorisme ontbreekt. Artikel 83a Sr geeft overeenkomstig de Europese regels alleen een definitie van het 'terroristisch oogmerk', zijnde "het oogmerk om de bevolking of een deel der bevolking van een land ernstige vrees aan te jagen, dan wel een overheid of internationale organisatie wederrechtelijk te dwingen iets te doen, niet te doen of te dulden, dan wel de fundamentele politieke, constitutionele, economische of sociale structuren van een land of een internationale organisatie ernstig te ontwrichten of te vernietigen."

De onduidelijkheid in definities heeft ertoe geleid dat het NCTb voor de overheid de volgende definitie van terrorisme hanteert: "Terrorisme is het uit ideologische motieven dreigen met, voorbereiden of plegen van op mensen gericht ernstig geweld, dan wel daden gericht op het aanrichten van maatschappij-ontwrichtende zaakschade, met als doel maatschappelijke veranderingen te bewerkstelligen, de bevolking ernstige vrees aan te jagen of politieke besluitvorming te beïnvloeden."²⁰

Uitgangspunt is dat sprake is van een democratisch rechtsordelijke situatie. "Door ideologische motieven voorop te stellen wordt een van de twee onderscheidende criteria die terrorisme onderscheiden van 'gewone' criminaliteit benadrukt. Bovendien kunnen daardoor andere (bijvoorbeeld louter criminele) motieven om de politiek of samenleving tot iets te dwingen worden buitengesloten.

Met de formulering 'op mensen gericht ernstig geweld' worden ook geweld daden geïncorporeerd die uiteindelijk geen mensenlevens blijken te kosten, maar wel (doelbewust of willens en wetens ingecalculeerd) leiden tot zwaar lichamelijk letsel of het in gevaar brengen van mensenlevens.

Het 'vrees aanjagen' wordt in het EU-kaderbesluit als een afzonderlijk doel van terroristen genoemd. Hoewel dit feitelijk veelal een middel is om een achterliggend doel te bereiken, is er daarom toch voor gekozen het onder de doeleinden van terroristen te plaatsen."²¹

Voorgaande betreft een politieke, een maatschappelijke definitie, niet een juridische. "De definitie is weliswaar in lijn met hetgeen in de wet en internationale verdragen en afspraken gesteld wordt over terroristische misdrijven, maar kan niet in juridische zin worden aangewend. Zij is bondig en in niet-juridische taal geformuleerd voor gebruik in de praktijk door de bij terrorismebestrijding betrokken diensten en andere overheidsonderdelen en voor communicatie over het verschijnsel terrorisme met politiek en samenleving."²²

²⁰ Elfde voortgangsrapportage terrorismebestrijding van het NCTb aan de voorzitter van de Tweede Kamer, 15 december 2009

²¹ Elfde voortgangsrapportage terrorismebestrijding van het NCTb aan de voorzitter van de Tweede Kamer, 15 december 2009

²² Elfde voortgangsrapportage terrorismebestrijding van het NCTb aan de voorzitter van de Tweede Kamer, 15 december 2009

1.1.3 Moord versus terrorisme

Zwart-wit

Is moord terrorisme? Zoals een goed jurist zal stellen, dat hangt af van de feiten en omstandigheden. Een moord gepleegd uit passie, wraak, geldzucht of zakelijke overwegingen, het is geen terreurdaad. Het doel is niet de maatschappij of de politiek te bewegen of om grote groepen angst aan te jagen.

Ook als de moord wel een boodschap is, dan hangt het ervan af wie de ontvanger van de boodschap is, wat de inhoud van de boodschap is en tot wie die boodschap is gericht. Een drugsbende die liquidaties uitvoert geeft daarmee een boodschap af. Er zal angst zijn bij degene die de moordaanslag ziet, alsook in de omgeving van het slachtoffer. Maar een dergelijke aanslag is op een zeer beperkte omgeving gericht. Maatschappelijke verandering of wijziging van politiek beleid is niet het doel, alleen wijziging in het handelen van het slachtoffer of diens directe omgeving. Dit maakt moord in de overgrote meerderheid van de gevallen geen terrorisme.

Dit betekent niet dat moord geen terreurdaad kan zijn. Er zijn moorden, zoals de moord op een politicus of een bekende Nederlander, die veel impact hebben gemaakt op de maatschappij. Zo veel dat de angst verblindt. Dat maakt de moordaanslag een terreurdaad en de pleger ervan terrorist, mits dat zijn doel was.

Volkert van der G., de moordenaar van Pim Forteyn, is zo een terrorist. Hij vermoorde Pim Forteyn op 6 mei 2002 op de parkeerplaats van radio 3FM in Hilversum. Ter terechtzitting verklaarde Van der G., een milieu- en dierenactivist, dat hij Forteyn vermoorde om hem te stoppen Moslims als zondebokken te gebruiken en de zwakkeren in de samenleving aan te vallen voor diens politieke doeleinden.²³ Van der Graaf wilde een rijzen van Forteyn in de politiek voorkomen en beïnvloedde daarmee maatschappij en politiek.

Mohammed B, de moordenaar van Theo van Gogh, is ook een terrorist. Hij vermoordde Van Gogh op 2 november 2004. Hij heeft achtmaal geschoten, sneed zijn keel door en stak een mes in zijn lichaam. Aan het mes was een brief gepind. Dit bevatte een bedreiging gericht aan Ayaan Hirsi Ali. Hirsi Ali, een feministe, publiciste, auteur en politicus, had met Van Gogh in 2004 de film *Submission* gemaakt. De film was een kritische beschouwing van de positie van vrouwen binnen de Islam. De gevolgen van deze aanslag waren groot. De maatschappij reageerde verslagen, het gevoel van vrijheid van meningsuiting was sterk aangetast. De tegenreactie volgde: iedereen moest ineens alles kunnen zeggen. Er volgden vele gewelddadige reacties, zoals een brandstichting in een Islamitische basisschool en in een moskee, alsook een verijdelde aanslag op een moskee in Venray.²⁴

²³ Fortuyn killed 'to protect Muslims', *The Daily Telegraph*, 28 March 2003; Fortuyn murder case: 'Confession', *CNN*, 23 November 2002.

²⁴ nl.wikipedia.org/wiki/Moord_op_Theo_van_Gogh;

Grijs

Was in de vorige paragraaf de kleuring nog zwart-wit, de praktijk is veelal tinten grijs. Als de dader niet duidelijk is, geen manifest achterlaat, hoe kan dan diens handelen geïdentificeerd worden? Hoe kan het terroristisch karakter bepaald worden? Aan het gebruikte middel, het gekozen slachtoffer, de gevolgen van de aanslag? Dan is een politieke moord per definitie een terreurdaad. Maar is dat zo?

Op 3 april 1968 werd burgerrechtenactivist Martin Luther King vermoord. Hij leidde vele burgerrechtenmarsen, werd vaak gearresteerd en leefde onder een continue stroom van doodsb bedreigingen. De FBI onderzocht zijn handelen en wandelen omdat de gevestigde politiek de invloed van de activist vreesde. Zij waren bang voor King.

De dag voor de moordaanslag gaf King een angstaanjagend profetische speech: *"We've got some difficult days ahead (...) But it really doesn't matter with me now, because I've been to the mountaintop (...) I've seen the Promised Land. I may not get there with you. But I want you to know tonight, that we, as a people, will get to the Promised Land."*

Minder dan 24 uren na deze rede werd hij vermoord door James Earl Ray.²⁵ De gevolgen waren groot, er ontstonden rellen en demonstraties in meer dan 100 steden in de Verenigde Staten.

Waarom vermoorde Ray King? Dat is nooit duidelijk geworden omdat Ray schuldig pleitte aan de moord. Hij kreeg een gevangenisstraf van 99 jaren opgelegd. Er is nooit een publiek proces geweest. Dit wordt als een gemis ervaren omdat de moordenaar nooit heeft verklaard wat zijn motief was en hij meermalen zijn bekentenis heeft ingetrokken en anderen voor de moord heeft aangewezen.

Wel is bekend dat Ray Hitler bewonderde en dat hij vrijwilligerswerk heeft verricht voor de *segregationist* gouverneur George Wallace. Die had botsingen gehad King in Birmingham, Selma and Montgomery. Daarnaast was de advocaat van Ray een *white supremacist*. Het racisme druipt er dus vanaf. Maar ook de biograaf van Ray kon niet verklaren waarom het ondersteunen van racisten zou kunnen leiden tot het vermoorden van een nationaal icon. *"Something triggered something in him," Sides says, but exactly what that trigger was is unclear.*"²⁶

Ondanks het ontbreken van een motief kan deze politieke moordaanslag moeilijk anders dan als terroristisch geïdentificeerd worden. De gevolgen van de dood waren voorzienbaar: een land in schok, een maatschappij in angst. De boodschap was duidelijk: mensenrechten ja, maar niet voor iedere bevolkingsgroep. Dat is terrorisme.

²⁵ kinginstitute.stanford.edu/encyclopedia/ive-been-mountaintop

²⁶ www.biography.com/activist/martin-luther-king-jr;time.com/5218982/james-earl-ray-martin-luther-king

De duiding van terrorisme wordt al een stuk lastiger bij de moord op de Amerikaanse president JFK. De impact was zo mogelijk nog groter, maar terroristisch?

John F. Kennedy werd op 22 november 1963 vermoord in Dallas. Lee Harvey Oswald werd voor de moord gearresteerd. Oswald werd twee dagen later vermoord door Jack Ruby. De FBI en de *Warren Commission* concludeerden dat Oswald en Ruby alleen handelden. De conclusies worden heden ten dage door velen nog steeds bestreden, zij gaan uit van een samenzwering.²⁷

Oswald was een marinier die na zijn legerjaren in oktober 1959 vertrok naar de Sovjet Unie. Hij trouwde daar en kwam in juni 1962 terug naar de Verenigde Staten, om in november 1963 JFK te vermoorden.²⁸ Oswald noemde zichzelf een *patsy* (zondebok).²⁹

Oswald werd binnen twee dagen na de arrestatie vermoord door Jack Ruby. Ruby was een nachtclubeigenaar die nauwe banden had met corrupte politieagenten uit Dallas. Hij voorzag hen van gratis drank, vrouwen en andere diensten.³⁰ Waarom Ruby Oswald doodschoot? *"In his trial, Ruby denied the allegation and pleaded innocent on the grounds that his great grief over Kennedy's murder had caused him to suffer 'psychomotor epilepsy' and shoot Oswald unconsciously."*³¹ Ruby voerde een verweer van overmacht. Onderzoek heeft geen link aangetroffen met zijn connecties in relatie tot de moord. Hoewel over de impact en de angst voor de maatschappij geen twijfels zijn is er geen duidelijkheid over het waarom. De waarom-vraag lijkt bij King duidelijk, ook al werd deze door de moordenaar nooit beantwoord. Maar waarom was JFK vermoord? Vanwege deze twijfels heeft het Huis van Afgevaardigden in 1976 de zaak opnieuw onderzocht. Zij concludeerden "dat er misschien toch sprake was van een samenzwering, zij het dat er geen personen of organisaties werden genoemd die daarbij betrokken konden zijn geweest." Met als gevolg dat 'iedereen' de schuld kreeg: Russen, Cubanen, FBI, CIA, maffia, extreemrechtse activisten, militair-industriële complex.³² Dit laatste maakt duidelijk dat de moordaanslag moeilijk als terroristisch geduid kan worden. Welk beleid is gewijzigd? Dit wil niet zeggen dat het niet terroristisch kan zijn geweest. Het is alleen niet duidelijk.

Zo is ook de reden voor de moordpoging op paus Johannes Paulus II op 13 mei 1981 onduidelijk. Wraak, terreur?

Mehmet Ali Ağca is een Turkse militant die zichzelf omschreef als een huurling zonder politieke oriëntatie. Zo bezien lijkt de aanslag op een daad van een eenling die dit deed om hem moverende reden. Geen terroristische aanslag, geen maatschappelijk of politiek doel.

²⁷ en.wikipedia.org/wiki/John_F._Kennedy

²⁸ en.wikipedia.org/wiki/Lee_Harvey_Oswald

²⁹ A J.F.K. Assassination Glossary: Key Figures and Theories". *The New York Times*. October 26, 2017. ISSN 0362-4331. Retrieved May 10, 2018.

³⁰ *The Secret Life of Jack Ruby*". *New Times*. January 23, 1978.

³¹ www.history.com/this-day-in-history/jack-ruby-kills-lee-harvey-oswald

³² www.historischnieuwsblad.nl/nl/artikel/30133/maarten-van-rossem-over-de-moord-op-jfk.html

Echter, het is bekend dat Ağca sinds zijn 19de lid was van de ultranationalistische Grijsse Wolven. Nadat hij in februari 1979 de redacteur van een pro-westers nieuwsblad in Istanboel had vermoord was hij na zijn arrestatie met behulp van de Grijsse Wolven uit gevangenschap ontsnapt. Daarna vertrok hij naar Iran en Libië om daar getraind te worden.³³

De Grijsse Wolven, een fascistische en racistische beweging, zou betrokken zijn geweest bij liquidaties en aanslagen, zoals de pogroms op Joden, Grieken en Armeniërs in 1955, de pogroms op alevieten in Kahramanmaraş in 1978 en tijdens de bloedbaden op Arameeërs en Koerden in het (zuid)oosten van Turkije.³⁴

De aanslagpleger was dus extreemrechts qua ideologie. Dat maakt dat een terroristisch motief voor de hand ligt, maar het doel is niet logisch. Niet dat de paus geen macht heeft, maar het is vooral *soft power*. Hij staat aan het hoofd van een zeer grote geloofsbeweging, maar zijn moord zou niet leiden tot wezenlijke wijzigingen van beleid in landen. Maar als het als religieus terrorisme moet worden aangemerkt, dan is het doel ideaal: het gaat om de leider van het grootste geloof ter wereld. Maar dan zou een manifest voor de hand liggen met daarin de reden voor de aanslag. Dat ontbrak. Dit is ook waarom heden ten dage Islamitische terroristen een (video) testament achterlaten, of een brief op het plaats delict. Om die boodschap van terreur te verkondigen. Anders blijft het een raadsel en wordt het doel van het verspreiden van angst, terreur, niet bereikt.

De onduidelijkheid die een politieke moord nalaat komt naar voren bij de moord op de Zweedse premier Olaf Palme op 28 februari 1986. Het motief ervoor is tot heden in nevelen gehuld. Meer dan 130 mensen hebben de moord bekend, maar de moord is nooit opgehelderd.

In 1988 leek de moord opgelost omdat de vrouw van Palme Christer P. aanwees als de schutter. Hij werd in eerste instantie veroordeeld tot levenslang voor de moord. Hij werd in hoger beroep vrijgesproken. Er was geen ander bewijs dan de herkenning.³⁵ Een bewijsmiddel. Te weinig.

Omdat het motief voor de moord nog steeds onduidelijk is kan deze moord-aanslag moeilijk als terroristisch worden aangemerkt.

Zo ook bij de aanslag op ons eigen Koningshuis. De aanslag op koningin Beatrix lijkt geen terroristische aanslag te zijn geweest. Op 30 april 2009 reed Karst Roeland T. opzettelijk in op een menigte om de bus waarin koningin Beatrix met haar familie zich bevond aan te rijden. Deze aanslag had acht doden en tien gewonden tot gevolg, waaronder de aanslagpleger. De auto miste de koninklijke familie. De reden voor de aanslag is nooit duidelijk

³³ nl.wikipedia.org/wiki/Mehmet_Ali_A%C4%9Fca

³⁴ Speros Vryonis Jr, *The Mechanism of Catastrophe: The Turkish Pogrom of September 6-7, 1955, and the Destruction of the Greek Community in Istanbul*, New York: Greekworks, 2005; D. Romano, *The Kurdish nationalist movement: opportunity, mobilization, and identity*, Cambridge, UK and New York: Cambridge University Press, 2006

³⁵ nl.wikipedia.org/wiki/Moord_op_Olof_Palme

geworden. Een mogelijke reden zou wraak kunnen zijn tegen de maatschappij wegens het verlies van zijn baan. Hij zou zijn huis verliezen en was depressief.³⁶

In dit geval was de aanslag mogelijk een wraakactie, maar zonder doel van verandering in de maatschappij of wijziging van beleid. Er is geen brief of manifest gevonden. Het lijkt een moordaanslag wegens psychische problematiek. Maar dat is speculatie.

1.1.4 *Vrijheidsstrijder versus terrorist*

1.1.4.1 Staat versus aanvaller

Een probleem bij het beoordelen van terrorisme is vanuit wiens standpunt dit wordt gedaan. De staat zal degene die aanvalt een terrorist noemen, maar de terrorist zal zichzelf zien als vrijheidsstrijder. Is de staat altijd legitiem en dus de aanvaller altijd terrorist? Zo gemakkelijk is die vraag niet te beantwoorden. Enkele voorbeelden.

Cuba was tot 1959 onder controle van dictator Batista. Havana was door Batista verworden tot een gokstad vol prostituees onder leiding van de Amerikaanse maffia. Fidel Castro en Che Guevara gingen de strijd aan en overwonnen in 1959 de rechtse dictatuur van Batista. Was de bevolking beter af? Nu is het een communistische dictatuur onder Fidel Castro.³⁷ Is Che Guevara een vrijheidsstrijder of een terrorist? Hij wilde dictator Baptiste verdrijven. Afhankelijk van de optiek kan voor beide gekozen worden.

Als we dichter bij huis blijven kan de keuze tussen vrijheidsstrijder of terrorist ook ook lastig blijken. "Hannie (Schaft, red.) en Truus krijgen in 1944 opdracht om in Haarlem een aanslag te plegen op de Nederlandse nazipolitieman Fake Krist. Krist staat bekend om zijn wrede verhoren en mishandeling van verzetsmensen. Hannie en Truus vertrekken op 25 oktober 1944 vroeg in de ochtend en fietsen Krist tegemoet, als ze plotseling schoten horen die van een andere kant komen. Krist valt dood van zijn fiets. Een andere verzetsgroep is ze nét voor geweest. Stom toeval. De Duitsers nemen wraak. Ze steken huizen van onschuldige buurtbewoners in brand. De volgende dag moet Truus toekijken als de Duitsers onschuldige burgers neerschieten."³⁸

Het Nazi-bewind zal Schaft als terrorist geduid hebben, maar ieder ander zal Schaft een verzetsheld noemen en de Nazi's staatsterroristen voor het afslachten van onschuldige burgers als wraak. Het aanvallen van een Staat is dus niet per definitie een terroristische daad.

³⁶ Waterfield, Bruno (1 May 2009). "Man who attacked Dutch royals shaved his hair like Robert de Niro in Taxi Driver". Retrieved 18 March 2019 - via www.telegraph.co.uk.

³⁷ nl.wikipedia.org/wiki/Fulgencio_Batista

³⁸ www.verzetsmuseum.org/museum/nl/tweede-wereldoorlog/themas/drie_meiden/drie_meiden, represailles

Een ander voorbeeld. De strijd van het Afrikaans Nationaal Congres (ANC) tegen het racistische bewind in Zuid-Afrika.

Klaas de J. was getraind door de Oost-Duitse inlichtingendienst Stasi in wapentransport, achtervolgingstactiek en communicatie. Dit was het type training dat de Stasi ook gaf aan linkse terreurgroepen. Klaas ging voor het ANC wapens smokkelen. Het ging enige tijd goed, totdat hij op 23 juni 1985 met zijn vrouw werd opgepakt door de Zuid-Afrikaanse veiligheidspolitie. In een verborgen ruimte in zijn auto lagen kleefmijnen, handvuurwapens, *Kalashnikovs*, pistolen en veel dynamiet.

Klaas kon op enig moment ontsnappen naar de Nederlandse ambassade in Pretoria. Er ontstond een diplomatieke rel tussen Nederland en Zuid-Afrika. Het duurde twee jaren voordat Klaas via een gevangenenruil naar Nederland mocht terugkeren. Hij heeft niet in de cel zijn straf uitgezeten. Dit terwijl zijn vrouw in Zuid-Afrika was veroordeeld tot tien jaren gevangenisstraf wegens hoogverraad en terrorisme.

Sommige kranten noemden Klaas een politieke gevangene. Maar los van de reden waarom hij het deed, hij is niet zonder grond gearresteerd. Er zijn weinig landen in de wereld waar het smokkelen van grote hoeveelheden wapens en explosieven straffeloos is. Vrijheidsstrijder of terrorist?³⁹

1.1.4.2 Het omdraaien van de rollen

Wat als de posities draaien? De vrijheidsstrijder wint en wordt de Staat. Zijn dan de aanhangers van de oude Staat die de nieuwe Staat willen omverwerpen vrijheidsstrijders of terroristen?

In de periode 1979-1989 vochten in Afghanistan gelieerde oppositiegroepen (de *moedjahedien*) tegen de Sovjet-overheersing van hun land. De Verenigde Staten en de Sovjet-Unie vochten hun koude oorlog uit in Afghanistan. De *moedjahedien* werd gefinancierd, bewapend en getraind door de Verenigde Staten, Pakistan en Saoedi-Arabië. Een van de Arabische financiers van de *moedjahedien* was de rijke Saoediër Osama bin Laden. Hij gebruikte hiervoor zijn organisatie *Maktab al-Khadamat* (MAK).

De *Moedjahedien* waren vrijheidsstrijders die vochten tegen de Sovjet-onderdrukking. Wie kent niet de film Rambo, met het gevecht tegen het 'Sovjet kwaad'? Na het terugtrekken van de Sovjet-Unie uit Afghanistan viel de *moedjahedien* uiteen in de Noordelijke Alliantie en de Taliban.

Na 1988 verbrak Osama bin Laden zijn banden met de MAK en vormde hij Al Qaida, met als doel een wereldwijde fundamentalistisch-islamitische beweging op te zetten en het Westen aan de vallen.⁴⁰ Hoewel de Verenigde Staten in het begin de Taliban nog steunde via Pakistan namen zij uiteindelijk afstand omdat de verstrengeling tussen de Taliban en Al Qaida toenam.⁴¹ Het nemen van afstand veranderde in het kwalificeren als staatsvijand toen Al

³⁹ Volkskrant 02-07-198; De Telegraaf 07-06-1986; Andere tijden – De affaire Klaas de Jonge; Nieuwsblad van het Noorden 09-04-1987; De Telegraaf 07-09-1987; Leeuwarder courant 30-12-1987

⁴⁰ nl.wikipedia.org/wiki/Moedjahedien

⁴¹ nl.wikipedia.org/wiki/Taliban

Qaida de aanslagen op 11 september 2001 in de Verenigde Staten uitvoerden. De vrijheidsstrijders werden terroristen.

Een ander voorbeeld van verschuiving van rollen is die van de Israëliërs. Op 22 juli 1946 werd een bomaanslag gepleegd op het Koning Davidhotel in Jeruzalem. De aanslag was gericht tegen het Britse bestuur van het Mandaatgebied Palestina (Israël bestond nog niet). In het hotel bevond zich het hoofdkwartier van het Britse bestuur, evenals afdelingen van het Britse leger en de politie. De aanslag werd uitgevoerd door de zionistische militie Irgun/Etsel. In totaal kwamen 91 personen om het leven. De aanslag werd uitgevoerd omdat de Britten de Operatie Agatha uitgevoerd hadden. Bij deze operatie werden Joodse dorpen en bedrijven doorzocht op wapens en documenten. De Joden hadden het hotel gekozen omdat daar de inbeslaggenomen documenten zouden liggen.⁴²

Toen in 1947 Israël werd gevormd (en in 1949 werd geaccepteerd door de Verenigde Naties) draaide het om. Toen gingen de Palestijnen zich richten tegen het gezag. Organisaties als Hamas, Fatah en de Palestijnse Bevrijdingsorganisatie (PLO) gingen het gevecht aan met de staat Israël.

Dit betekent niet dat de Arabieren zich van geweld onbetuigd lieten tegen de Joden en de Britten voor de vorming van de staat Israël. Verre van dat. Het bloedbad van Hebron in 1929 is daar getuige van. Arabische groeperingen hebben toen 133 Joden gedood en 339 verwond. In de jaren erna werden ook Britten gedood in aanslagen.⁴³

Voorgaande maakt duidelijk dat definitie zonder context een verkleurd beeld kan geven. De een zijn vrijheidsstrijder is de ander zijn terrorist. En dan geldt ook nog dat de geschiedenis wordt geschreven door de winnaar.

1.1.4.3 Tamil-tijgers⁴⁴

De vraag omtrent vrijheidsstrijder of terrorist is uitgebreid aan de orde gekomen in 2015 voor het gerechtshof Den Haag. Daar speelde een zaak inzake de Tamil-tijgers (ook bekend als de LTTE, de *Liberation Tigers of Tamil Eelam*). Hoe juridisch complex die zaak is blijkt wel uit het zeer omvangrijke arrest van 145 pagina's en 606 voetnoten.

Verdachten werden verwijten gemaakt inzake het deelnemen aan een criminele organisatie met terroristisch oogmerk, het plegen van oorlogsmisdrijven en misdrijven tegen de menselijkheid in de zin van de Wet Internationale Misdrijven (WIM), schending van de Sanctiewet, voortzetting van de verboden organisatie en opruiing. Het voert te ver al deze verwijten te

⁴² <http://www.britishforcesinpalestine.org/operations.html>; nl.wikipedia.org/wiki/Bomaanslag_op_het_Koning_Davidhotel_op_22_juli_1946

⁴³ nl.wikipedia.org/wiki/Lijst_van_terroristische_aanslagen

⁴⁴ Hof Den Haag 30-04-2015, ECLI:NL:GHDHA:2015:1082

behandelen, de behandeling blijft beperkt tot de context van vrijheidsstrijder versus terrorist.

Achtergrond

De strafzaak vloeide voort uit een gewelddadig conflict dat zich op Ceylon, het huidige Sri Lanka, heeft afgespeeld in de afgelopen 25 jaar.

Op 5 mei 1976 werd de *Liberation Tigers of Tamil Eelam (LTTE)* opgericht als gevolg van een onder de Tamils in de jaren zestig en zeventig groeiend gevoel dat zij werden achtergesteld ten opzichte van de Singalese meerderheid. De doelstelling van de LTTE was het bereiken van zelfstandigheid van de Tamilbevolking door middel van een eigen onafhankelijke en autonome staat in het noorden en oosten van het eiland. De LTTE voerde een gewelddadige separatistische en nationalistische campagne, inclusief dodelijke aanslagen, om een onafhankelijke staat te stichten. Het escaleerde tot de Sri Lankaanse burgeroorlog.

In de gebieden waar de LTTE het voor het zeggen had fungeerde het voor de bevolking als een overheid. Naast de verschillende strijdkrachten beschikte de LTTE over politie en rechtspraak, terwijl zij toelieten dat de Sri Lankaanse staatsdiensten werden voortgezet, zowel op het gebied van de algemene overheid als bij het verlenen van maatschappelijke diensten. De overheidsdiensten werkten wel in nauwe samenwerking met de LTTE. Ook had de LTTE een eigen belastingstelsel, waardoor het in staat was de gewapende strijd tegen het Singalese leger te blijven financieren.

De LTTE werd in 1998 door de regering van Sri Lanka verboden, nadat al eerder India (1992), de Verenigde Staten van Noord-Amerika (1997), en Groot-Brittannië (2000) de LTTE op de lijst van verboden terroristische organisaties hadden geplaatst. In 2006 volgden de Europese Unie en Canada. De oorlog leidde uiteindelijk tot een overwinning van de GoSL op de LTTE in mei 2009 en tot volledige uitroeiing van de militaire en politieke top van de LTTE.

Terrorisme als begrip

De dagvaarding omvat het verwijt van het deelnemen aan een internationale terroristische organisatie (artikel 140a Sr). Hiervoor zijn de artikelen 140 (criminele organisatie), 83 (terroristisch misdrijf) en 83a (terroristisch oogmerk) Sr van belang. Het hof stelt vast dat het wetboek geen eenduidige definitie van het begrip 'terrorisme' of 'terroristisch misdrijf' bevat.

"Het hof heeft daarbij geconstateerd dat het belangrijkste twistpunt in het bereiken van een alomvattende consensus over een algemene en universele definitie van het begrip 'terrorisme' lange tijd gelegen was in het vaak aangehaalde aforisme volgens welk 'wat voor de één een terrorist is, voor de ander een vrijheidsstrijder is'. (...)

Dit wordt in het juridische en politieke domein vertaald in de behoefte van veel landen dat het begrip terrorisme niet mag bestaan uit gewelddaden in de (beweerdelijk gelegitimeerde) strijd voor zelfbeschikking. Met name zogeheten 'derdewereldlanden' hielden lang vast aan hun standpunt dat van het begrip 'terrorisme' uitgezonderd moest worden gewelddaden gepleegd door nationale bevrijdingslegers of, meer in het algemeen, 'vrijheidsstrijders', dat wil zeggen individuen en groepen die strijden voor hun recht op zelfbeschikking.⁴⁵ (...)

⁴⁵ A. Cassese, *International criminal law*, Oxford University Press, 2003, pag. 120 e.v.; I. Bantekas and S. Nash, *International Criminal Law*, London and New York, 2007.

Het was pas in de jaren '90 van de vorige eeuw dat een duidelijke kentering kan worden geconstateerd, in die zin dat naast een verbod van bepaalde daden van terrorisme, hieraan ook een definitie werd toegevoegd. (...)

Het hof concludeert dat in zoverre duidelijk is dat er in de internationale gemeenschap een algemene *opinio juris* is ontstaan dat gewelddadige 'terroristische' handelingen ontoelaatbaar zijn en dat ter bestrijding daarvan landen, zo nodig, hun nationale wetgeving moeten aanpassen, hetgeen zoals hiervoor werd overwogen in Nederland tot de invoering van de Wet terroristische misdrijven heeft geleid. Het hof is op basis van de bestudeerde bronnen voorts tot de conclusie gekomen dat er in de internationale gemeenschap een acceptabele en voldoende aanvaardbare definitie van de misdaad van (internationaal) terrorisme bestaat."⁴⁶

Gewapend conflict

Het hof verwijst naar een belangrijke uitspraak van het Internationale Strafhof voor het voormalige Joegoslavië (ICTY), de zaak Galić. Daarin werd voor het eerst een verdachte veroordeeld voor terroristische daden begaan tijdens een gewapend conflict.⁴⁷

*"De Trial Chamber kwam in dit verband tot het oordeel dat 'acts or threats of violence the primary purpose of which is to spread terror' kunnen worden aangemerkt als oorlogsmisdaden onder internationaal gewoonterecht."*⁴⁸

Dit werd bevestigd door de *Appeals Chamber* die eveneens tot het oordeel kwam dat een terroristische daad in ieder geval sinds 1992 in het internationaal recht is aangemerkt als een oorlogsmisdaad.⁴⁹

"Om daden begaan tijdens een gewapend conflict als terroristische handelingen te kunnen duiden moeten aan verschillende vereisten zijn voldaan:

1. De daden van geweld moeten gericht zijn tegen de burgerbevolking of individuele burgers die niet rechtstreeks aan de vijandelijkheden deelnemen en die de dood en/of ernstig letsel aan lichaam of gezondheid van de burgerbevolking veroorzaken;
2. De dader maakt opzettelijk de burgerbevolking of individuele burgers die niet rechtstreeks aan de vijandelijkheden deelnemen het voorwerp van die gewelddaden, en
3. Het onderhavige strafbare feit (strafbare feiten onder nationale rechtstelsels zoals bijvoorbeeld mishandeling, moord, ontvoering, gijzeling, afpersing, bombardementen, martelingen, brandstichtingen etc.) is gepleegd met het primaire doel van het verspreiden van terreur (dat wil zeggen: angst en intimidatie) onder de burgerbevolking."⁵⁰

⁴⁶ Zie o.a. A. Cassese, *International Criminal Law*, Oxford, 2003, pag. 124.

⁴⁷ *Prosecutor v. Galić*, IT-98-29-T, *Judgment*, 5 December 2003 en *Prosecutor v. Galić*, IT-98-29-A, *Judgment*, 30 November 2006.

⁴⁸ *Prosecutor v. Galić*, IT-98-29-T, *Judgment*, 5 December 2003, §§ 91-138.

⁴⁹ *Prosecutor v. Galić*, IT-98-29-A, *Judgment*, 30 November 2006, § 104; zie voorts in vergelijkbare zin: *Prosecutor v. Fofana and Kondewa*, SCLC-04-14-T, *Judgment*, 2 August 2007 en *Prosecutor v. Brima et al.*, SCSL-04-16-T, *Judgment*, 20 June 2007, §§ 660-671.

⁵⁰ Zie o.a.: *Prosecutor v. Galić*, IT-98-29-T, *Judgment*, 5 December 2003, § 133. Deze elementen werden bevestigd door in hoger beroep: *Prosecutor v. Galić*, IT-98-29-A, *Judgment*, 30 November 2006, § 104. L.C. Green, *The contemporary law of armed conflict*, 3rd edition, Manchester 2008.

“Afhankelijk van de categorie van misdaden tot welke de terroristische daad behoort (bijvoorbeeld oorlogsmisdaden, misdaden tegen de menselijkheid en misdaden van internationaal terrorisme) kan het slachtoffer beschermd worden door internationale wetgeving, bijvoorbeeld de Geneefse Verdragen uit 1949 en de bijbehorende Aanvullende Protocollen.

Zo zijn terroristische daden verboden als oorlogsmisdrijven, waarover hierna meer, indien gepleegd tegen burgers of burgerdoelen. Indien de terroristische daden vallen onder de categorie van misdaden tegen de menselijkheid, waarover hierna, zijn ze gewoonlijk verboden indien gericht tegen burgers en, tenslotte, wanneer terreurdaden kunnen worden aangemerkt als internationale misdrijven van terrorisme, zijn ze verboden ongeacht hun doel.”

Het hof concludeert dat er geen overeenstemming bestaat in de internationale gemeenschap wat ‘terrorisme’ inzake vormen van geweldshandelingen jegens burgers en de overheid omvat.

Het gaat in ieder geval om het element (dreigen met) geweld, alsook een politiek element (motief of doel), met als alternatief economische, sociale, religieuze, of ideologische doeleinden. Daarnaast wordt benadrukt dat het veroorzaken van angst in een wijdere kring dan alleen die van de slachtoffers van een aanslag of het beïnvloeden van het algemene publiek een ander wezenlijk element van terrorisme inhouden.

In een enkel geval worden eisen gesteld aan de hoedanigheid van slachtoffers (burgers, niet militairen) of is vereist dat sprake is van het dwingen of intimideren van een persoon (of groep), een regering, een organisatie of een samenleving.

Deze elementen vormen de wezenlijke kenmerken terrorisme.⁵¹

Nationaal (dus intern) of internationaal gewapend conflict

“Zoals het hof eerder in zijn arrest in de zaak Mpambara heeft overwogen is er ingevolge de vaste jurisprudentie van de internationale *ad hoc* tribunalen sprake van een ‘gewapend conflict’ wanneer er toevlucht wordt genomen tot gewapend geweld tussen staten of wanneer er sprake is van langdurig gewapend geweld tussen overheidsinstanties en georganiseerde gewapende groepen of tussen deze groepen binnen een staat.⁵²

In deze uitleg wordt onderscheid gemaakt tussen enerzijds internationaal gewapende conflicten (gewapend geweld tussen twee of meer staten) en anderzijds de niet-internationaal (intern) gewapende conflicten (gewapend geweld tussen strijdkrachten van een staat en dissidente strijdkrachten of andere georganiseerde gewapende groepen of tussen deze groepen binnen de staat).⁵³ Of van een gewapend conflict in een concrete strafzaak sprake is, is een feitelijke vaststelling.

⁵¹ Zie tevens: J.M. Lintz, De plaats van de Wet terroristische misdrijven in het materiele strafrecht, Nijmegen 2012, pag. 14.

⁵² Hof 's-Gravenhage 07-07-2011, ECLI:NL:GHSGR:2011:BR0686 en de aldaar genoemde jurisprudentie

⁵³ Zie *Prosecutor v. Tadić, IT-94-1-T, Judgment, 7 May 1997, §568*: “protracted armed violence between governmental authorities and organised armed groups or between such groups within a State”.

Voor zover het de toepassing van de wetten en gebruiken van de oorlog betreft, strekt de temporele en de geografische reikwijdte van zowel de internationale als de niet-internationaal gewapende conflicten zich verder uit dan de exacte tijd en plaats van de vijandelijkheden.⁵⁴

Zo is voor de beantwoording van de vraag of er sprake is van een gewapend conflict, niet doorslaggevend dat wordt vastgesteld dat er een gewapend conflict is 'op iedere vierkante centimeter van het gebied' waar zich de militaire activiteiten afspelen. In de zaak Kunarac heeft de *Appeal Chamber* van het ICTY het aldus overwogen: "*The state of armed conflict is not limited to the areas of actual military combat but exists across the entire territory under the control of the warring parties.*"⁵⁵

Met andere woorden: zodra er is vastgesteld dat de verweten gewelddadige gedragingen hebben plaatsgevonden binnen het grondgebied waarover één van de strijdende partijen bij het conflict controle heeft (gehad), zullen de wetten en gebruiken van de oorlog in principe gelden (en daarmee het internationaal humanitair recht van toepassing zijn) voor het gehele grondgebied van de strijdende partijen, ongeacht of er op dat moment en op die plaats feitelijke gevechtshandelingen plaatsvonden. Deze wetten en gebruiken van oorlog blijven in dat geval van toepassing tot een algemene vredesregeling is bereikt, of in het geval van interne gewapende conflicten, tot een vreedzame oplossing is bereikt."⁵⁶

Intensiteit

"Bij de feitelijke vaststelling voor het bestaan van een gewapend conflict is, naast de aard en de omvang van de vijandelijkheden alsmede de doelstelling en de grondslag daarvan, ook de mate van intensiteit van de vijandelijkheden een van belang zijnde factor.

Beoordeling van de vraag of de vijandelijkheden van voldoende intensiteit zijn om te kunnen spreken van een gewapend conflict is niet afhankelijk van de subjectieve beoordeling en evaluatie van de partijen van het conflict, maar van het objectieve en feitelijke niveau van het geweld dat wordt gebruikt in de confrontatie tussen de strijdende partijen: "*The ascertainment of the intensity of a non-international conflict does not depend on the subjective judgment of the parties in the conflict. [...] If the application of international humanitarian law depended solely on the discretionary judgment of the parties to the conflict, in most cases there would be a tendency for the conflict to be minimized by the parties thereto.*"⁵⁷

⁵⁴ *Prosecutor v. Tadić*, IT-94-1, *Decision on the Defence Motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction*, 2 October 1995, § 67.

⁵⁵ *Prosecutor v. Kunarac et al.*, IT 98-23&23/1-A, *Judgment*, 12 June 2002, § 64 en in vergelijkbare zin: *Prosecutor v. Blaskić*, IT-95-14-T, *Judgment*, 3 March 2000, § 64.

⁵⁶ Zie hierover *Prosecutor v. Tadić*, IT-94-1, *Decision on the Defense Motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction*, 2 October 1995, §§ 69 en 70; *Prosecutor v. Kunarac et al.*, IT-98-23&23/1-A, *Judgment*, 12 June 2002, §§ 57 en 64; *Prosecutor v. Delalić et al.*, IT-96-21-T, *Judgment*, 16 November 1998 (a.k.a. Čelebići), §§ 209-210 en *Prosecutor v. Blaskić*, IT-95-14-T, *Judgment*, 3 March 2000, § 64.

⁵⁷ *Prosecutor v. Akayesu*, ICTR-96-04-T, *Judgment*, 2 September 1998, § 603.

Organisatie

“Voorts moeten de bij het conflict betrokken partijen een minimale graad van organisatie en samenhang hebben die hen als zodanig in staat stellen om militaire operaties te plannen en uit te voeren en discipline op te leggen binnen hun gelederen.⁵⁸ In het bijzonder moeten de troepen in alle gevallen onder verantwoordelijk bevel staan en in staat zijn om aan de minimale normen van het humanitair recht te voldoen:

*“An armed conflict is distinguished from internal disturbances by the level of intensity of the conflict and the degree of organization of the parties to the conflict.”*⁵⁹

Oordeel hof

Op grond van voorstaande stelde het hof vast dat sprake was van een gewapend conflict in de ten laste gelegde periode op het grondgebied van Sri Lanka tussen de strijdkrachten van de Sri Lankaanse regering en de LTTE.

De volgende vraag die beantwoord werd was of het gewapend conflict wel internationaal was.

“De bepalingen van de Verdragen van Genève van 1949 zijn in hun volle omvang van toepassing op internationaal gewapende conflicten en, voor een beperkt onderdeel, op niet-internationale (interne of binnenlands gerichte) conflicten. Bovendien zijn zij van toepassing in geval van bezetting van een staat, zowel geheel als gedeeltelijk, zelfs wanneer deze bezetting geen gewapende tegenstand ontmoet. De Geneefse Verdragen van 1949 bevatten tevens een gemeenschappelijk art. 3, betreffende de zogeheten ‘grave breaches’, dat niet-internationale gewapende conflicten betreft. Belangrijk onderdeel van dit artikel is dat het onder andere expliciet martelen, onmenselijke behandeling en oneerlijke processen verbiedt. Het kan gezien worden als een soort ‘mini’ verdrag, binnen de genoemde verdragen. (...)”

Een internationaal gewapend conflict betreft derhalve een conflict tussen twee of meer staten.⁶⁰ Met andere woorden: elk dispuut tussen twee staten dat leidt tot de interventie van de strijdkrachten van die staten is een internationaal conflict.⁶¹ Het is daarbij niet van belang dat de betrokken staten elkaar erkennen (vide art. 13 lid 1 van Genève I en art. 43 lid 1 AP I). Anders dan bij een intern gewapend conflict zijn ook de intensiteit en de duur van het conflict niet doorslaggevend, net zo min als het aantal slachtoffers.⁶²

⁵⁸ Zie o.a. *Prosecutor v. Tadić*, IT-94-1-T, *Judgment*, 7 May 1997, § 562 en *Prosecutor v. Milošević*, IT-02-54-T, *Decision on Motion for Judgment of Acquittal*, 16 June 2004, §§ 23-25.

⁵⁹ *Prosecutor v. Akayesu*, ICTR-96-4-T, *Judgment*, 2 September 1998, §§ 625-626.

⁶⁰ Zie ook: *Prosecutor v. Thomas Lubanga Dyilo*, *Judgment pursuant to Article 74 of the Statute*, Case No. ICC-01/04-01/06, TC I, 14 March 2012, para. 531-533; *Prosecutor v. Tadić*, IT-0-94-1, *Decision on Defence Motion on for Interlocutory Appeal on Jurisdiction*, 2 October 1995, §§ 70, 96 and 97; *Prosecutor v. Kunarac*, IT-96-23 and IT-96-23/1-A, *Judgment*, 12 June 2002, § 56 en ook: *Gerechtshof 's-Gravenhage* 7 juli 2011, ECLI:NL:GHSGR:2011:BR068 (Mpambara) alsmede *Gerechtshof 's-Gravenhage* 29 januari 2007 ECLI:NL:GHSGR:2007:AZ7147 (Jalazoy), r.o. 5.3.

⁶¹ Jean S. Pictet (gen. ed.), *Commentary on the Geneva Convention for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armed Forces in the Field (Geneva Convention I)*, Geneva/ICRC (2006), pag. 32.

⁶² Zie: Jean S. Pictet (gen.ed.), *Commentary, Geneva Convention Relative to the Treatment of Prisoners of War (Geneva Convention III)*, Geneva/ICRC (2006), specifiek art. 2(1), pag. 23.

“Zoals uit het vorenstaande volgt kan een niet-internationaal (intern) conflict, ook wel aangeduid als een conflict met een niet-internationaal karakter, op meer traditionele manier worden gedefinieerd als het gebruik van langdurig gewapend geweld binnen de grenzen van een staat tussen strijdkrachten van die staat en dissidente strijdkrachten of andere georganiseerde gewapende groepen of tussen deze groepen onderling.⁶³ De toepasselijke regels in dergelijke conflicten werd lang beschouwd als een zuiver interne aangelegenheid voor de betrokken staten die bij een dergelijk conflict op eigen bodem waren betrokken. (...)

Teneinde het bestaan van een niet-internationaal gewapend conflict te (kunnen) bepalen (waarmee ook een onderscheid te maken is tussen interne onlusten en interne (gewapende) conflicten) hebben de ad hoc tribunalen, alsmede het Internationaal Strafhof, in het bijzonder gelet op het georganiseerde karakter van de strijdende (dissidente) groepen en op de duur en intensiteit van het gewapend geweld tussen dergelijke groepen of tussen gouvernementele overheden en een rebellengroep.⁶⁴ Bij de beoordeling van de hier eveneens van belang zijnde duur en intensiteit van het conflict is door de tribunalen gekeken naar verschillende factoren zoals: de ernst van de aanvallen en de herhaling ervan, de verspreiding van het gewapend conflict over het grondgebied van de betrokken staat, de mate waarin de verschillende partijen in staat waren om te werken vanuit een territorium dat onder hun controle stond, de toename van het aantal regeringstroepen, de mobilisatie van vrijwilligers en de verspreiding van wapens tussen beide partijen in het conflict, evenals de vraag of het conflict de aandacht had van de VN-Veiligheidsraad en of er over het desbetreffende conflict VN-resoluties zijn aangenomen.⁶⁵ (...)

Voorts wordt in de Memorie van Toelichting opgemerkt dat al dan niet gewapende handelingen van groeperingen in het kader van bijvoorbeeld de (georganiseerde) misdaad niet snel te kwalificeren zullen zijn als een niet-internationaal gewapend conflict, zij het dat een en ander afhankelijk is van de doelstellingen van de groeperingen. Legitieme gevechtshandelingen van vrijheidsstrijders in het kader van het recht op zelfbeschikking kunnen daarentegen wel aanleiding geven tot een dergelijke kwalificatie.”⁶⁶

⁶³ Zie eveneens: *Prosecutor v. Tadić*, IT0-94-1, *Decision on Defence Motion on for Interlocutory Appeal on Jurisdiction*, 2 October 1995, §§ 70, 96 and 97; *Prosecutor v. Kunarac*, IT-96-23 and IT-96-23/1-A, *Judgment*, 12 June 2002, § 56.

⁶⁴ Zie o.a. *Prosecutor v. Tadić*, IT-94-1-T, *Judgment*, 7 May 1999, §§ 561-568; *Prosecutor v. Aleksovski*, IT-95-14/1, *Judgment*, 25 June 1999, §§ 43-44; *Prosecutor v. Jelisić*, IT-95-10, *Judgment*, 14 December 1999, §§ 29-31; *Prosecutor v. Furundžija*, IT-95-17/1-T, *Judgment*, 10 December 1998, § 59; *Prosecutor v. Kordić and Čerkez*, IT-95-14/2, *Judgment*, 26 February 2001, §§ 22-31, 160; *Prosecutor v. Kunarac*, IT-98-23&23/1-T, *Judgment*, 22 February 2001, § 402 en §§ 567-569; *Prosecutor v. Delalić et al.*, IT-96-21-A, *Judgment*, 20 February 2001 (*Celebići Appeal Judgment*), §§ 183-192; *Prosecutor v. Stakić*, IT-97-24, *Judgment*, 31 July 2003, §§ 566-574; *Prosecutor v. Limaj*, IT-01-47-T, *Judgment*, 30 November 2005, § 83-174; *Prosecutor v. Milošević*, IT-02-54-T, *Decision on Motion for Judgment of Acquittal*, 16 June 2004, §§ 23-25, 30-31.

⁶⁵ *Prosecutor v. Thomas Lubanga Dyilo*, *Judgment pursuant to Article 74 of the Statute*, Case No. ICC-01/04-01/06, TC I, 14 March 2012, para. 534-538.

⁶⁶ Tweede Kamer, vergaderjaar 2001-2002, 28 337, nr. 3, pag. 13. Dit komt ook terug in de beslissing van de Raad van State, Afdeling Bestuursrechtspraak d.d. 20 juli 2007, nr. 2006.08939/1, ECLI: NL:RVS:2007:BB0917.

“Op basis van het vorenstaande en de gebezigde bewijsmiddelen komt het hof tot de conclusie dat er in de ten laste gelegde periode en in ieder geval tot 18 mei 2009 op Sri Lanka sprake was van een gewapend conflict met een niet-internationaal gewapend karakter.⁶⁷

In dit verband is komen vast te staan dat de regeringsstrijdkrachten van de Sri Lankaanse overheid enerzijds en de strijders van de LTTE anderzijds binnen het grondgebied van Sri Lanka in een intensieve, langdurige en in ieder geval de ten laste gelegde periode bestrijkende gewapende strijd verwickeld waren.

Ten overvloede merkt het hof hierover nog op dat deze strijd niet de kenmerken droeg van interne ongeregelde en spanningen, zoals rellen, op zichzelf staande en sporadisch voorkomende daden van geweld en andere handelingen van soortgelijke aard, die volgens de bestendige en hiervoor aangehaalde jurisprudentie van de tribunalen niet zijn te beschouwen als gewapende conflicten.

Voorts overweegt het hof dat uit het verhandelde ter terechtzitting en het procesdossier aannemelijk is geworden dat zijdens de LTTE aan die gewapende strijd het streven voor (gedeeltelijke) zelfstandigheid van de Tamilbevolking ten grondslag lag. De LTTE beschikte over een eigen gebied met bevolking waarover zij de controle uitoefende en zij had, naast een eigen rechtelijke macht en een lokale overheid die o.a. belastingen hief, een eigen georganiseerd leger onder verantwoordelijk bevel. De strijdkrachten van de LTTE waren vergelijkbaar met die van regeringsstrijdkrachten. De strijdkrachten van de LTTE beschikten over een groot arsenaal aan wapens en munitie. Met de rechtbank is het hof bovendien van oordeel dat het door de LTTE gecontroleerde gebied in het noordoosten van Sri Lanka feitelijk alle kenmerken had van een staat, behoudens een internationale erkenning als zodanig. Vanuit dat gebied en ook daarbuiten werden dodelijke aanvallen uitgevoerd op het regeringsleger.”

Combattanten en hun privileges. “De verdediging heeft zich, verkort en zakelijk weergegeven, op het, door het openbaar ministerie gemotiveerd betwiste, standpunt gesteld dat de LTTE een bevrijdingsbeweging was dat het opnam tegen een racistische overheid en dat de LTTE dient te worden aangemerkt als een partij in de zin van het AP I. De LTTE was derhalve gerechtigd om rechtstreeks aan krijgshandelingen deel te nemen.

Het hof overweegt allereerst dat naar internationaal humanitair recht partijen in een gewapend conflict bevoegd zijn om oorlogsgeweld uit te oefenen. Anderzijds zijn zij gebonden aan de regels en gewoonten die tijdens een gewapend conflict gelden. Om de kwaliteit van (gelegitimeerde) oorlog-

⁶⁷ Zie: EHRM, 17 June 2008, no. 25904, (N.A. v. *United Kingdom*) r.o. 54; Algemeen ambtsbericht Sri Lanka Augustus 2009 van de Directie Personenverkeer, Migratie en Vreemdelingenzaken, Afdeling Asiel- en Migratiezaken Den Haag, pag. 25 en 26 (A09-372 en A09-373); Rapport van *Human Right Watch* ‘Trapped and Mistreated LTTE Abuses Against Civilians in the Vanni’, December 2008 (B05-364, voetnoot 4): “The conflict between the Sri Lankan government and the LTTE is considered a non-international armed conflict under International humanitarian law, or the laws of war.”; Report of the Secretary-General’s Panel of Experts on accountability in Sri Lanka, 31 March 2011 (A08-697); Ambtsbericht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Landelijk Officier van Justitie Terrorismebestrijding mr. D. van der Bel d.d. 14 oktober 2008 (A08-007); Raad van State 18 juni 2010, ECLI:NL:RVS:2010:BN2513, r.o. 2.5.4.

voerende ('*belligerent*') te verkrijgen is het noodzakelijk om te beschikken over ten minste internationale rechtspersoonlijkheid (dus onderwerp van internationaal recht zijn) en ook (door de effecten van de oorlog) te zijn onderworpen zijn aan de regels toepasselijk in een gewapend conflict. (...)

Uit het vorenstaande volgt, samengevat, dat de combattantenstatus impliceert het zogeheten 'combattantenprivilege', dat wil zeggen het recht om rechtstreeks aan krijgshandelingen deel te nemen (art. 43 lid 2 AP I) en, aldus, het recht om te doden, te verwonden, krijgsgevangen te nemen van de vijand en om militaire objecten te vernietigen.

Er is sprake van georganiseerde strijdkrachten als de door de strijdkrachten uitgevoerde gevechtshandelingen op grond van bevelen gecoördineerd en collectief worden uitgevoerd en die uitvoering ook berust op regels, in tegenstelling tot op zichzelf staande geweldshandelingen van individuen zonder enig samenhangende voorbereiding voorafgaand aan die geweldshandelingen. In dit verband is het dragen van een uniform door een lid van de strijdkrachten geen vast vereiste, ofschoon het verantwoordelijk bevel wel een uniform verplicht dient te stellen.

Combattanten hebben vervolgens de plicht om te voldoen aan de regels van het internationaal humanitaire recht. Zolang zij zich aan die regels houden staat het internationaal recht geen strafvervolgning onder het nationaal recht toe voor op basis van het internationaal humanitair recht toegestane krijgshandelingen. Leden van gewapende groepen die zonder combattantenstatus deelnemen aan vijandelijkheden tijdens niet-internationaal gewapend conflict zijn 'ongeprivilegerde' oorlogvoerenden die onder nationaal recht vervolgd mogen worden.

Zoals het hof ook elders in het arrest heeft overwogen zijn handelingen met terroristische oogmerk niet geoorloofd, nu een directe connectie met militaire handelingen ontbreekt en de handelingen niet gericht zijn tegen (andere) combattanten.⁶⁸ Daarbij komt dat daden van terreur tegen de burgerbevolking, zoals ook vastgelegd in de diverse hiervoor aangehaalde verdragsbepalingen, in strijd zijn met het humanitair oorlogsrecht en daarmee onder nationaal recht strafbaar zijn.

Nu het hof op grond van de bewijsmiddelen tot het oordeel komt dat de LTTE zich heeft schuldig gemaakt aan terroristische misdrijven en andere ernstige schendingen van het internationaal humanitair recht zoals omschreven onder feit 1 van de tenlastelegging, faalt het verweer ook hierom."

Racistisch regime. "Verzet tegen een racistisch regime is onder omstandigheden als omlinjd in het internationale humanitaire recht eveneens toegestaan. (...)

Uit het commentaar op art. 1 lid 4 AP I blijkt dat de uitdrukking '*racist regimes*' gevallen bestrijkt van regimes die zijn gebaseerd op racistische

⁶⁸ Zie hierover o.a.: W.T. Mallison and S.V. Mallison, *The Juridical Status of Privileged Combatants under the Geneva Protocol of 1977 concerning International Conflicts*, 62 *Law and Contemporary Problems* 2, 1978, pag. 10; A. Cassese, *Wars of National Liberation and Humanitarian Law*, in: *Studies and Essays in Honour of Jean Pictet*, pag. 313.

criteria en waarbij er sprake is van hegemonie van de ene bevolkingsgroep over de andere op basis van racistische ideeën.⁶⁹ (...)

Het hof komt tot de conclusie dat de uitdrukking ‘*racist regimes*’ als bedoeld in art. 1 lid 4 AP I betrekking heeft op regimes (Staat of overheid) die zijn gebaseerd op racistische criteria⁷⁰, hetgeen naar het oordeel van het hof zoveel wil zeggen dat dit regime zich schuldig maakt aan raciale discriminatie als vorenbedoeld. Indien is vastgesteld dat het gaat om een regime dat is gegrondvest op racistische criteria, dan moet vervolgens worden bepaald of dit regime hegemonie uitoefent over het andere deel van de bevolking.

Ofschoon het dossier tal van aanwijzingen bevat dat de Sri Lankaanse overheid zich tijdens het gewapend conflict met de Tamils heeft schuldig gemaakt aan geweld en (ernstige) schendingen van de mensenrechten jegens de Tamilbevolking en dat de Tamilbevolking (structureel) werd achtergesteld, is anderzijds niet althans onvoldoende aannemelijk geworden de Sri Lankaanse overheid aangemerkt kan worden als een regime dat gegrondvest is op racistische criteria en waarbinnen in overeenstemming met die racistische ideeën de hegemonie van het ene deel van de bevolking over het andere deel verzekerd is. Met het openbaar ministerie is het hof dan ook van oordeel, alles afwegende, dat Sri Lanka niet voldoet niet aan de eisen van een fundamentele en geïnstitutionaliseerde discriminatie die in art. 1 lid 4 AP I besloten ligt en dat het verweer van de verdediging ook op dit onderdeel faalt.”

“Het vorenstaande leidt, alles afwegende, naar het oordeel van het hof tot de slotsom dat het verweer van de verdediging, meer in het bijzonder het beroep op AP I, – op alle onderdelen – dient te worden verworpen. Indien en voor zover relevant en behoudens hetgeen daartoe meer in het bijzonder in dit arrest wordt overwogen zijn de onder 1 tenlastegelegde feiten, zo bewezen, in beginsel strafbaar op basis van algemeen strafrecht.”

De Hoge Raad volgde het hof: “Gelet op (...) het hof heeft geoordeeld dat (...) in Sri Lanka sprake is geweest van een niet-internationaal gewapend conflict tussen regeringsstrijdkrachten van de Sri Lankaanse overheid en strijders van de LTTE en heeft vastgesteld dat de LTTE in het kader van dat conflict (ook) personen die niet rechtstreeks aan de vijandelijkheden deelnamen als doelwit van aanslagen heeft genomen, getuigt reeds daarom, ook in het licht van het gemeenschappelijke art. 3 van de Verdragen van Genève, het oordeel van het hof dat de verdachte heeft deelgenomen aan een organisatie die tot oogmerk had het plegen van terroristische misdrijven en dat hij daarvoor naar algemeen Nederlands strafrecht kan worden vervolgd en bestraft, niet van een onjuiste rechtsopvatting en is dit oordeel niet onbegrijpelijk.”⁷¹

⁶⁹ Y. Sandoz, C. Swinarski and B. Zimmermann (eds.), *Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977 to the Geneva Conventions of 12 August 1949*, (1987), ICRC/Geneva, pag. 54, § 112.

⁷⁰ Y. Sandoz, C. Swinarski, and B. Zimmerman (eds.), *Commentaries on the Additional Protocols of 8 June 1977 to the Geneva Conventions of 12 August 1949*, Geneva: ICRC/The Hague, 1987, §§ 112 en 85.

⁷¹ HR 04-04-2017, ECLI:NL:HR:2017:574

1.1.5 *Activisme versus terrorisme*

Iemand aanmerken als terrorist heeft gevolgen: verhoogde straf, vergaande bevoegdheden en een zwaar stigma. Men is niet zomaar een terrorist. "De gekozen omschrijving van het (terroristisch, red.) oogmerk stelt, tezamen met de omstandigheid dat een beperkt aantal zeer ernstige misdrijven als terroristisch misdrijf zijn aangewezen, buiten twijfel dat strafbare feiten gepleegd door actiegroepen niet als zodanig kunnen worden aangemerkt. Deze actiegroepen plegen ter bevordering van de door hen nagestreefde doelen geen zeer ernstige misdrijven. Zou, in een enkel geval, de kwalificatie van één van de in het bovenstaande opgesomde misdrijven toch van toepassing kunnen zijn, dan stelt de formulering van het gekozen oogmerk buiten twijfel dat het niet om een terroristisch misdrijf gaat. Van strafbare feiten die (delen van) de bevolking vrees aanjagen is in dat verband immers geen sprake. Gepoogd wordt niet, de publieke opinie door het aanjagen van vrees te mobiliseren. Voorts, en in verband daarmee, kan de druk die door dergelijke acties op een overheid of internationale organisatie gelegd wordt, niet als «dwingen» worden aangemerkt. Daarvoor is de pressie die van dergelijke acties uitgaat, onvoldoende sterk. In veel gevallen zijn de misdrijven ook geenszins beoogd, maar een door vele leden van de desbetreffende actiegroep niet gewenst bijverschijnsel bij hun actie. Van het ernstig ontwrichten van fundamentele politieke (etc.) structuren is evenmin sprake."⁷²

Daar staat tegenover dat hedendaagse activisten steeds verder gaan. Waren vroeger spandoeken en lawaaiprotesten voldoende, tegenwoordig gaat het zo ver dat sommigen oproepen om extreme vormen van activisme als terrorisme te duiden, zoals door het Instituut Clingendael:

"Radicale activisten bezorgden een grafkrans bij de verantwoordelijke wethouder, verzonden tientallen dreigmails en bekladden eind vorig jaar huizen van managers van het betrokken bedrijf. Een van de leuzen was: "Nu was het alleen maar wat verf, binnenkort zijn wij niet meer zo vriendelijk. Tot volgend jaar." Dit gebeurde onder de naam van een van de radicaalste en meest gewelddadige organisaties uit deze kringen, het Dierenbevrijdingsfront. De door deze groepering gehanteerde tactiek had succes: de projectontwikkelaar maakte begin dit jaar bekend met onmiddellijke ingang uit het project te stappen. (...)

In 2004 kwam de AIVD in een rapport over dierenrechtenactivisme al tot de conclusie dat "[een] kleine kern van radicale dierenrechtenactivisten met tegen mensen gericht geweld gevaarlijk op[schuift] naar de grens van wat beschouwd moet worden als terrorisme". De vraag rijst of bij acties zoals die in Venray inmiddels niet gesproken moet worden van terrorisme en waarom hier door de overheid niet harder tegen wordt opgetreden. (...)

⁷² Tweede Kamer, vergaderjaar 2001–2002, 28 463, nr. 3, pag. 3

Er is bij de acties van de harde kern zoals in Venray en tegen Euronext bovendien sprake van een terroristisch oogmerk zoals geformuleerd in de Wet Terroristische Misdrijven. De radicale groeperingen en individuen zijn erop uit om in ieder geval een deel van de bevolking ernstig vrees aan te jagen en de overheid op onrechtmatige wijze te dwingen tot het verrichten of het zich onthouden van een handeling. Omdat ze zich uitsluitend richten op de dierenrechtenproblematiek is weliswaar geen sprake van pogingen om de politieke, constitutionele, economische of sociale basisstructuren van Nederland ernstig te ontwrichten of te vernietigen, maar het feit dat ze zich slechts op één *issue* richten kan toch niet betekenen dat ze niet als terroristen gezien en behandeld kunnen worden. De term terrorisme kan daarom niet meer worden gemeden als het gaat om de harde kern, die volgens het Korps Landelijke Politiediensten uit enkele tientallen personen bestaat.”⁷³

Als het standpunt van het Instituut gevolgd zou worden dan geldt “gelijke monniken, gelijke kappen”. Niet alleen linkse activisten zouden als terrorist gelabeld moeten worden, ook activistische huiseigenaren die extreme maatregelen nemen om de komst van windmolens tegen te houden zouden terroristen worden. Ook daar gaat het om extreem verzet: het plaatsen in weilanden van conservenblikken gevuld met beton en ijzeren pinnen om machines te beschadigen, het uiten van vele doodsb bedreigingen, het verspreiden van fascistische beledigingen, het dumpen van asbest. Toch is ook dit activisme en niet terrorisme. De NCTb verklaarde op 28 januari 2019: “de dump van asbest bij Zuidbroek bevestigt ons beeld van extremistisch verzet tegen windmolens.”⁷⁴

Het is denkbaar dat dergelijke protestgroepen de grens van terrorisme overschrijden. Zo begon de groep RaRa met extreem politiek activisme waarbij brandstichting en vernieling niet werd geschuwd. Maar toen overheidsgebouwen werden getroffen door bommen werden zij terroristen. Die mogelijkheid van statuswijziging ziet ook de wetgever: “De verwijzing in de memorie van toelichting naar de aanslagen in Madrid en de moord op de heer Th. van Gogh bracht deze leden nog tot de vraag of het wetsvoorstel toepassing zal kunnen vinden, indien sprake is van terroristische activiteiten van dierenactivistische of rechts-radicalen zijde. Het antwoord op die vraag luidt, dat het voor de toepassing van dit wetsvoorstel niet relevant is door wie of welke organisatie dan wel vanuit welke overtuiging een terroristisch misdrijf wordt beraamd of begaan. Aanknopingspunt vormt steeds het terroristisch misdrijf. Zijn dierenrechtenactivisten of rechts-radicalen met een dergelijk feit in verband te brengen, dan kunnen de bevoegdheden, voorgesteld in dit wetsvoorstel, uiteraard ook tegen hen worden toegepast. Ten slotte wilden deze leden weten in hoeverre bij de recente strafbare feiten

⁷³ www.clingendael.org/nl/publicatie/extreem-gewelddadige-dierenrechtenactivisten-zijn-ook-terroristen

⁷⁴ www.rtvnoord.nl/nieuws/206807/Asbestdumpingen-en-bedeigingen-zo-ver-gaat-het-verzet-tegen-windmolens

tegen moskeeën, zoals brandstichting en vernieling, het bestaan van een terroristisch oogmerk al dan niet aan de orde was. Ik kan daarop antwoorden dat uit de gegevens van het openbaar ministerie niet blijkt dat bij die strafbare feiten sprake is geweest van brandstichting met terroristisch oogmerk.”⁷⁵

1.1.6 *Zware misdaad versus terrorisme*

Sinds de jaren tachtig wordt Nederland geconfronteerd met publieke liquidaties. Sindsdien zijn Sam Klepper, Klaas Bruinsma, Cor van Hout vermoord. De impact van de liquidaties is groot, er is angst. Maar de angst is gericht op de openbaarheid van de liquidaties, op de mogelijkheid van onbedoelde slachtoffers. Er is geen vrees voor wijziging van politiek beleid of dat groepen in de bevolking het doelwit zijn. Het zijn moordaanslagen, geen terroristische aanslagen.

De duiding van wel of geen terrorisme werd lastiger toen een criminele groepering een *rocket propelled granade* (RPG), een antitankbrisantgranaat, afvuurde op de rechtbank in Amsterdam in 2011. Een RPG is oorlogstuig dat gebruikt wordt om tanks of vliegtuigen mee te vernietigen. De aanslagpleger, York M., lijkt wraak te hebben willen nemen voor de hoge straffen die een week eerder aan zijn maten werden opgelegd. Maar dat is een aanname, de reden voor de aanslag is nooit duidelijk geworden.⁷⁶

Door de raketaanval op de rechtbank werd geen concurrent uitgeschakeld, er werd niet afgerekend met een verrader. Het motief lijkt wraak. Hoewel de dader het motief niet heeft gedeut werd door de aanslag een sterk signaal gestuurd naar de maatschappij dat de rechtstaat niet veilig is. En dat is terreur: een letterlijke aanslag op de rechtstaat. De rechtbank: “Maar toch werden de gevolgen van deze ontploffing in alle uithoeken van het land gevoeld. Een aanslag op een rechtbank heeft immers een bijzondere, ook symbolische, betekenis en laat de samenleving niet onberoerd.”⁷⁷

De rechtbank kon niet beoordelen en veroordelen voor een terroristische aanslag, het was niet ten laste gelegd. De hoofddader werd vervolgd voor het voorhanden hebben van verboden wapentuig (artikelen 26 en 55 WWM), het veroorzaken van een explosie (artikel 157 Sr) en het vernielen van een publiek gebouw (artikel 170 Sr). Hij werd ook voor een poging doodslag vervolgd in een andere kwestie en kreeg vijftien jaren gevangenisstraf opgelegd. Zijn mededader kreeg voor het voorhanden hebben van de granaatwerper twee jaren gevangenisstraf opgelegd.⁷⁸

⁷⁵ Tweede Kamer, vergaderjaar 2005–2006, 30 164, nr. 7, pag. 4

⁷⁶ www.parool.nl/nieuws/aanslag-op-panorama-is-nieuw-dieptepunt~bc0ac6ff/

⁷⁷ Rb. Amsterdam 26-04-2013, ECLI:NL:RBAMS:2013:BZ8898; Hof Amsterdam 27-02-2015, ECLI:NL:GHAMS:2015:640

⁷⁸ Hof Amsterdam 27-02-2015, ECLI:NL:GHAMS:2015:640

In 2018 werd weer een aanslag met een RPG gepleegd, ditmaal op een kantoren-complex waarin het tijdschrift Panorama was gevestigd. Aangenomen wordt dat de Panorama het doelwit was in verband met een artikel dat zij geplaatst hadden over twee mannen die vervolgd werden voor het doodschieten van de Amsterdamse crimineel Jaïr W. Deze laatste zou banden hebben met de motorbende *Caloh Wagoh MC*.⁷⁹ Wraak lijkt het motief te zijn. Terrorisme was niet ten laste gelegd. De rechtbank oordeelde dat een aanval op de persvrijheid speculatie was. Het was volgens de rechtbank niet duidelijk of de Panorama het doelwit was. De daders hebben niets vrijgegeven over het motief. Zonder dit motief van het inperken van de persvrijheid stelde de rechtbank dat wel duidelijk was dat de daders op zeer grove wijze een signaal hebben willen afgeven. Verdachte en zijn medeverdachten leken zich, gelet op de manier waarop zij handelden, onaantastbaar te wanen. Dit afgegeven signaal kan niet anders worden geïnterpreteerd dan als bedoeld om te intimideren en het duidt erop dat verdachte en zijn medeverdachten maling hebben aan de Nederlandse rechtsstaat. De beschieting van een gebouw, en het in het openbaar rondlopen, met een oorlogswapen getuigt onmiskenbaar van een minachting voor de in Nederland geldende regelgeving. Er werd veroordeeld voor brandstichting en het opzettelijk vernielen van een voor het publiek toegankelijke plaats, alsmede wapenbezit. De medeverdachten kregen drie jaren, de hoofdverdachte vier jaren gevangenisstraf.⁸⁰

Op 26 juni 2018 werd een aanslag gepleegd op het gebouw van de Telegraaf. Met een kleine bestelauto werd de pui van het gebouw geramd. Door de stevige constructie van de gevel bleef de auto steken. Daarna stak de bestuurder de auto waarin jerrycans met benzine lagen in brand. Bij de aanslag raakte niemand gewond. Wel was sprake van forse schade.⁸¹ De aanslag zou zijn uitgevoerd door zeven verdachten. Opdrachtgever zou Ridouan T. Zijn geweest. De aanslag zou een reactie zijn op een publicatie over hem in de Telegraaf.⁸²

Voorgaande zaken lijken ingegeven te zijn door wraak. Er is geen terroristisch motief, de angst voor de maatschappij lijkt meer bijzaak dan hoofdzaak te zijn geweest. Dat maakt het (zeer) zware criminaliteit, maar nog geen terrorisme. Hoewel het onmiskenbaar een aanslag op de rechtstaat is.

Het dun de lijnen tussen zware criminaliteit en terrorisme kunnen zijn blijkt wel uit de aanslagen die de Mocro-maffia heeft gepleegd. Hoewel door het gelijknamige boek en film de indruk zou kunnen ontstaan dat het louter bevolkt wordt door Marokkanen is dat niet juist. Ook Surinamers en autochtone Nederlanders maken deel van de groepering uit. Aan het hoofd zouden staan Ridouan T. en diens rechterhand Said R.⁸³

De liquidaties op concurrenten die zijn uitgevoerd zijn 'zakelijk' van aard, niet terroristisch. Zelfs het vermoorden van de broer van de kroongetuige tegen deze groepering betrof een liquidatie gericht tegen de kroongetuige, niet tegen de maatschappij. Wraak en het geven van een boodschap aan de kroongetuige lijkt het doel te zijn geweest. Niet maatschappelijke onrust.

⁷⁹ www.parool.nl/nieuws/verdachte-beschieting-panoramapand-is-lid-motorbende~bbc7ed70/

⁸⁰ Rb. Amsterdam 26-07-2019, ECLI:NL:RBAMS:2019:4443/4445/4458

⁸¹ www.telegraaf.nl/nieuws/173315577/vier-verdachten-aanslag-telegraaf-nog-vast

⁸² www.telegraaf.nl/nieuws/594241234/aanslag-telegraaf-ongekend-in-nederland

⁸³ www.parool.nl/nederland/dit-moet-je-weten-om-de-verwarrende-liquidatieoorlog-te-begrijpen~b308e1f9/?referer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F